

В Наше Власотинце

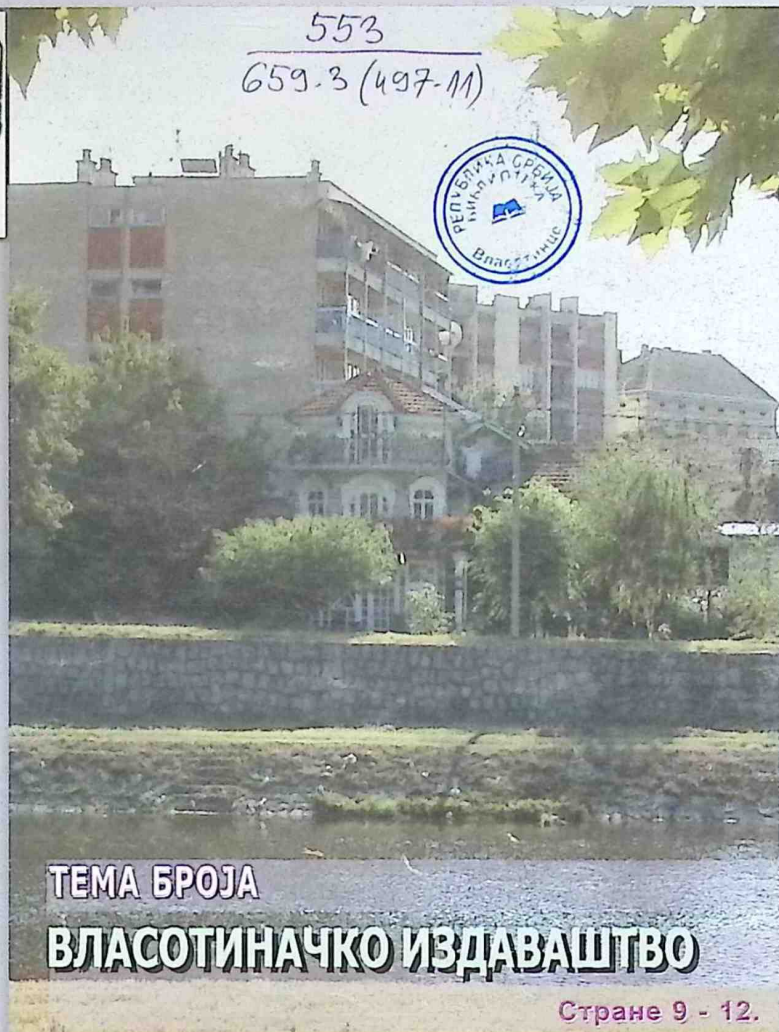
Број 3, август 2013. године - Часопис власотиначке библиотеке

553
659.3 (497.11)

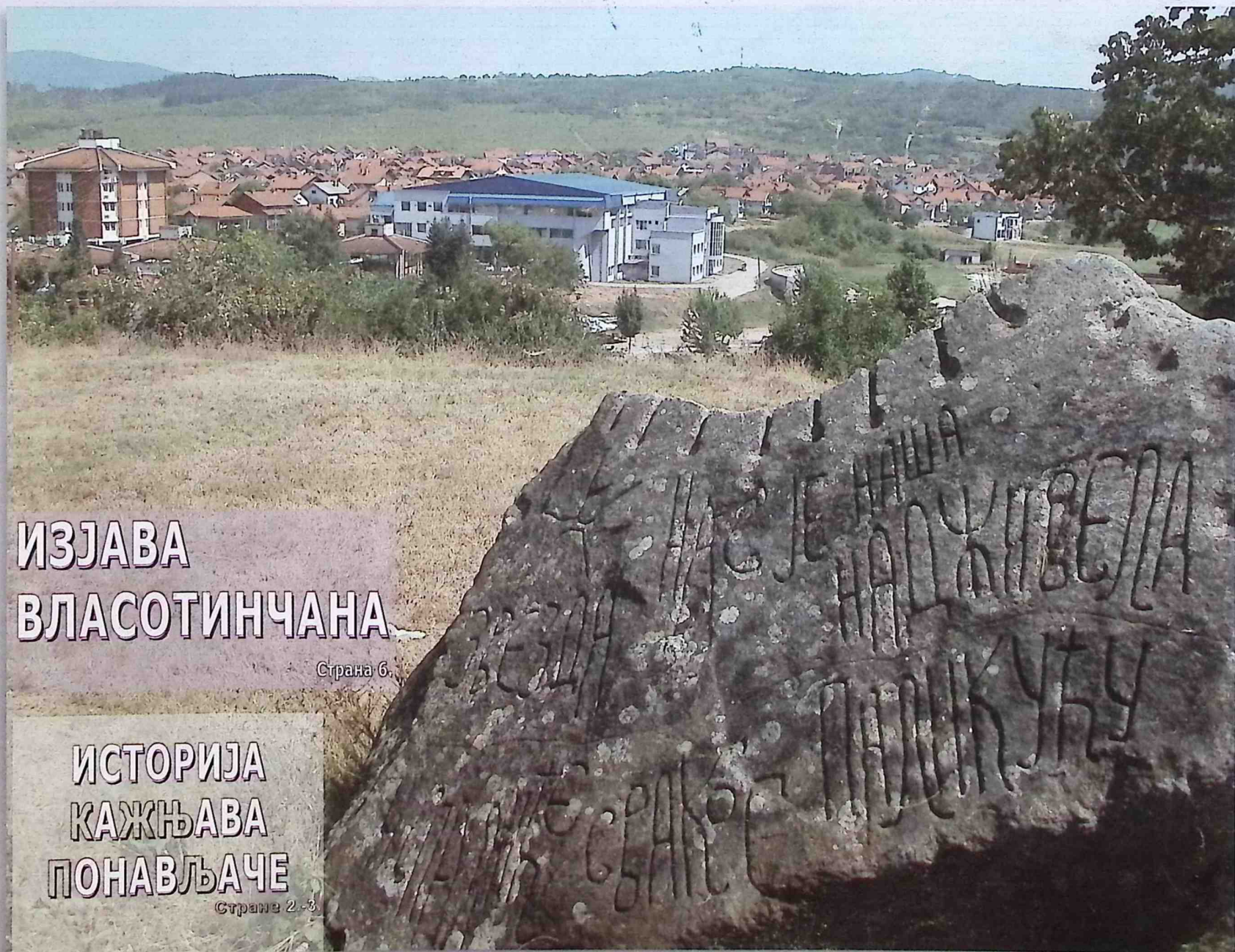
ЗАДУЖБИНАРСТВО У ВЛАСОТИНЦУ

Страна 15.

ТЕМА БРОЈА ВЛАСОТИНАЧКО ИЗДАВАШТВО

Стране 9 - 12.

ИЗЈАВА ВЛАСОТИНЧАНА

Страна 6.

ИСТОРИЈА КАЖЊАВА ПОНАВЉАЧЕ

Стране 2-3

ЧАСОПИС ЈЕ ИЗРАЗ ПОТРЕБЕ ЗАЈЕДНИЦЕ

После другог броја, и разумевања сарадника и читалаца да нам је неопходан часопис за друштвена и културна питања наше општине, и после њихових захтева да изнађемо могућности да Наше Власотинце излази редовно, како је и планирано, два пута годишње, ево нас са трећим бројем. Уважили смо неке сугестије које смо добили од вас, поштовани са-радници, те смо часопис, коме сви желимо што дуже трајање, учинили визуелно и садржајно прихватљивијим, дозвољавајући, наравно, могућност да се он и даље мења, у складу са захтевима времена у којем живимо.

Али, као што је он израз потребе времена у којем се ствара, тако ће настојати и да сам иницира неке акције и дешавања која би требало да имају великог значаја за читаву нашу заједницу. Да вас подсетимо да је управо наша установа покренула питање постављања спомен-обележја Милану Нешићу, сада је у поступку решавања наш предлог да се подигне спомен-обележје Христифору Црниловићу, у плану нам је да следеће године своје обележје добије и учитељ Петар Спирић, потон Воја Поповић.

Кроз објављене написе у Нашем Власотинцу настојимо да откријемо неке непознате детаље и неке важне људе који су обликовали историју наше локалне заједнице, као што ћемо, у овом броју, покушати да вас упознамо са значајем Изјаве Власотинчана, чини нам се најзначајнијим актом икад написаним у дугом трајању нашег места.

Разуме се да свој циљ нећемо постићи, и своје намере тешко да можемо остварити, ако немамо што више сарадника који ће нам помоћи у реализовању заједничке племените намере да боље упознамо саме себе, као би се више поштовали, волели и чинили добра дела у општем интересу. Јер, нико нам свет у којем живимо неће учинити бољим осим нас самих.

СЛАТИНСКЕ ЛИВАДЕ

Када је Мита Ракић, историчар и етнолог, члан Српског ученог друштва, 1878. године обилазио новоослобођене крајеве, од Лесковца до Власотинца, према његовим записима, "путовало се добра два сата", али му то није сметало јер је био одушевљен „као длан равним питомим пољима, житом покривеним, ограниченим обронцима Крушевице и Ширене. Одушевио се он, занет националним поносом, и самим изгледом Власотинца и његовим житељима, додуше много више него аустријски путописац Феликс Каниц, који је десетак година касније, преко Лопушње и Јастрепца ушао у Власотинце „у његову дугу чаршију“ те среским капетаном „појахали смо... преко усталасане, виноградима оивичене... равнице на запад...“.

А та усталасана питомина звана Слатина, или, због бескрајних ливада познатија као Слатинске ливаде, до скоро је била непрегледно зелено поље, богато водом и ишарано бунарима ко печуркама. Некад се, када се богатство фамилија рачунало бројем грла стоке које се имају у домазлуку, лицитацијом одређивало ко ће у закуп да добије могућност да користи те ливаде за испашу и да коси траву. Чак и онај део између пута и ливада, који се звао „резерва“, даван је на коришћење тек, што би се модерним језиком рекло, по расписаном тендеру и спроведеном поступку. Они старији, са бољим памћењем, приччали су ми да је непосредно после Другог светског рата, у стајковачком атару, покушано да се гаји пиринач. Експеримент, очито, није успео али су приносишта са ове равнине, ако се земља испоштује, увек били рекордни.

У првом броју нашег часописа могли сте да прочитате занимљив прилог Драгана Видосављевића о власотиначком Аероклубу „Наша крила“, који је свој аеродром имао управо у Слатинским ливадама. Присећамо се и текста Станислава Горуновића, из листа Власина, у коме говори да је рукометаш Властимир Ђокић, да не би закаснио на важну утакмицу, авионом једрилицом стигао из Ниша у Власотинце, право у Слатинске ливаде, искористивши привилегију што му је брат Богодуб пилот ЈАТ-а.

Данас су слатински пашњаци опустели, а извори се затрпавају пред немилосрдним налетом потреба привредног развоја и рационалног ДУП-а (Детаљног урбанистичког плана). Њиме је предвиђено проширење индустријске зоне све до пута за Конопницу. Одатле, односно од Циглане па све до моста на Јужној Морави, већ су никли разни објекти мале привреде (у које сврставамо и неколико бензинских пумпи). Рекло би се да сада Слатина има више нафте него воде, па се постићене ливаде повлаче све даље од Насипа, односно од магистралног пута М9, што води од Лесковца до Власотинца. Краве, кови, овце и друге домаће животиње се данас могу пре видети у зоо-вртovima него по пашњацима, а Слатина, по Вуку Карахићу место „гдје извире или пишти вода“, бива затрпавана шутом, како би јој се ниво изједначио са магистралом и како би се ту онда градили индустријски објекти. Није наше да судимо већ тек да бележимо, Бог благи зна зашто је то добро.

Срба Такић

ПОВОДИ

ИСТОРИЈА КАЖЊАВА ПОНАВЉАЧЕ

Разочарани системском небригом државе према споменицима историје, сведоцима слободарства и херојства, а неспремни да даље мирно трпе њихово пропадање, неколико чланова власотиначког СУБ-НОР-а решили су да сами преузму бригу о њиховом одржавању. За почетак су одлучили да уреде споменик на месту погибје (12.11.1942) Синише Јанића у Запађу, махали села Ступница (поред Синише овде је погинуо и борац Драгомир Милединовић Драгиша, а били су рањени и заробљени од непријатеља Миодраг Миленковић Јова и Стојан Петровић Уча).

Затечени призор био је застрашујући, достојан амбијента за хорор филмове - од трња и купина није могло да се приђе близу, а багрем и павит наткрилили су бетонске печурке, симболе рађања новог, слободног живота из земље натопљене крвљу бранилаца отаџбине. Читав дан је био потребан Томи, Пери, Влајку и Чаславу да моторним тестерама и косачицама, маказима и секирама искрче простор око парка. А онда су очистили и саме бетонске стубове, обележја непокора и патри-

отизма, и офарбали их. Ова четворница предузимљивих људи, поштовалаца тековина НОБ-а и националне историје најављују сличне акције, али очекују ширу подршку и учешће већег броја људи.

Сматра се да је "народ који не поштује своју историју осуђен да му се она понови". Додуше, Власотинце се може похвалити да је последњих година подигло неколико споменика посвећених трима историјским до-

гађајима битним за нашу заједницу (ово пре свега захваљујући ентузијазму професора Лиме Стаменковића и подршци руководства општине и бораčkih организација (на Косовици, устаницима против Турака 1877, крај доњеломничког пута, жртвама бугарског масакра у време Топличког устанка 1917, у вароши између два моста, страдалима у ратовима 1990/99). Међутим, узлети појединаца и група да сачувају

КАКО САЗНАЈЕМО ИЗ „ВЛАСИНЕ“

Локална самоуправа даривала је 18. јануара Полицијској станици Власотинца теренско возило Ладу ниву.

Крајем фебруара најбољи студенти, са просечном оценом око девет, њих педесеторо са подручја власотиначке општине, на свечаности приређеној тим поводом у Великој сали општинске Скупштине, награђени су са по 20.000 динара.

Православна Нова година дочекана је са трубачима, Звездама Гранда Јеленом Костов и Драгом Домићем и фолклорним ансамблом "Црниловић", уз грејану ракију, вино и чај.

Традиционално Богојављенско пливање одржано је седми пут ове године на реци Власини. Најбржи до Часног крста био је Душан Николић из Лесковца. На пратећој манифестацији Пи(х)тијада победила је Нада Стефановић из Власотинца. Власотинчани су тим поводом угостили амбасадора Бразила Алесандра Адора Нета и некадашњег фудбалског репрезентативца и селектора Фудбалске репрезентације Југославије Илију Петковића.

Обновљена зграда Народне библиотеке "Десанка Максимовић", која је 2008. страдала у пожару, свечано је отворена 22. јануара.

У свим основним школама на подручју општине уз славске колаче и пригодне програме прослављена је школска слава "Свети Сава".

У галерији Народне библиотеке "Десанка Максимовић" Власотинчанима је 24. јануара представљен најновији роман познате списатељице Љиљане Хабјановић Ђуровић, "Сјај у оку звезде".

Највишом оценом на подручју Јабланичког округа Министарство просвете, науке и технолошког развоја и Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања оценили су рад Основне школе "8. Октобар".

Власотиначки виноградарски прославили своју славу Светог Трифуна и зарезали прве чокоте.

Министарка енергетике, развоја и заштите животне средине Зорана Михајловић посетила је Власотинце 11. априла и најавила градњу нових мини-хидроелектрана на подручју Власотинца.

Немачки ученици и професори Економске школе Хуго Екнер из града Фридрихсхафена боравили у Власотинцу, што представља наставак пројекта "Партнерство на делу".

Обележено 14 година од НАТО агресије на Србију, у спомен парку поред Власине положено цвеће и одата дужна почаст страдалим.

Низом активности прослављен 7. април, Светски дан Рома.

У Галерији Народне библиотеке "Десанка Максимовић" представљен роман "Трешње од олова", аутора Александра Саше Игњатовића.

КУД "Синиша Јанић" почео нову позоришну сезону са четири премијере.

Планинари из читаве Србије, по пети пут извели традиционалну акцију "Март на Моричу", а у организацији власотиначког планинарског друштва Морич.

Дан Библиотеке, 16. мај, прослављен у обновљеној згради, Гигиној кући, али и у новом простору, Валчићевој палати. Том приликом власотиначким основцима се представио песник Власта Ценић.

Градска слава Свети Никола прослављена је 22. маја, под крстом, резањем славског колача. Културни центар организовао традиционалну манифестацију "Дани Власотинца", уз учешће фолклорног ансамбла Црниловић, наступом Војног оркестра Министарства одбране, са солистима Меримом Његомир и Чедом Марковићем. Приређена је изложба настала на ликовној колонији у Вучју и приказан филм Небојше Илића Илкета "Јубилеј – Пут у Италију".

На шестој седници општинске Скупштине, 24. маја, поред других значајних тачака, већином гласова усвојен је ребаланс буџета општине Власотинце.

Малишани предшколске установе "Милка Диманић", 31. маја учествовали по други пут на акцији "Растимо уз плес – предшколци на тргов-

553
659.3 (497.11) има 2013", у манифестацији "Плес на трговима".
Државни секретар министарства омладине и спорта Ненад Перуничић, посетио је Власотинце 10. јуна.

Локална самоуправа по први пут је издвојила средства за седмодневни одмор седмака у Грчкој. Њих 57 у неколико група одмарало се током јуна у грчком летовалишту Неа Кариклатија.

У Великој сали општинске Скупштине, 5. јуна представљен План капиталних инвестиција за подручје власотиначке општине.

Дан добровољних давалаца крви обележен је 16. јуна уз пригодан програм.

На седмој седници општинске Скупштине, 26. јуна, промењена владајућа коалиција. У локалну власт ушле су и демократе, за заменика председника именован је др Славољуб Митов, први човек власотиначких демократа.

Организован Међународни фестивал туристичког, еколошког, спортског и кулинарског филма (МЕФЕСТ) од 11. до 14. јуна на Ђвласинском језеру, а чији је један од покровитеља и општина Власотинце.

Весна Милтеновић

У овом броју:

Отворено - СОЦИО-ДЕМОГРАФСКА СТРУКТУРА СТАНОВНИШТВА ОПШТИНЕ ВЛАСОТИНЦЕ ..... стр. 4-6.

О томе се прича - СРПСКЕ РОДОЉУБИВЕ И НАЦИОНАЛНЕ ПЕСМЕ ..... стр. 7.

Интервју - Проф. др Ђура Стевановић - ВЛАСИНСКИ СУСРЕТИ СУ ЈЕДИНСТВЕНИ У ЕВРОПИ ..... стр. 8-9.

Да се не заборави - ВЛАСОТИНЦЕ КАО ПРЕДГРАЂЕ ЛЕСКОВЦА ..... стр. 16-18.

Наше Власотинце, новине власотиначке библиотеке.

Редакција: Срба Такић, главни и одговорни уредник; Маринко Ђорђевић, компјутерска припрема; Светлана Милосављевић, Весна Милтеновић, Светлана Станковић, Драган Видосављевић, Драган Миљковић, Снежана Ђокић, лектор.

ПОВОДИ

од заборавља темељне чињенице своје прошлости, да их материјализују преко спомен-обележја или књига у којима ће дати на увид чињенице и документа, бивају угројени. И то од оних који би да ревидирају историјске истине, да их релативизују, те да на основу новопостављене климе наводног помирења, пишу "другачију истину". Проливена крв недужних не може се опрати новом крвљу, али сада је, изгледа, и то могуће, јер је мач пресудитеља опет у рукама оних сила код којих реинкарнира мисао да је стигло време за поновно стварање империја. Њихово освајање и поробљавање, једнако сурово, овога пута се не води војном силом, већ перфидније и опасније, медијским манипулацијама, економским условљавањима, финансијским истрапавањем, а све под окриљем промоције "нових вредности" некаког новог светског поретка.

Положај Србије у том новом поретку се зна, као "ремитилачки фактор", односно као поносан народ, који не пристаје на поданички однос и другоразредну улогу, Срби морају бити доведени у позицију да се зарад очувања свог националног бића повинују сили (безмерној и ђаволској). Како нам је (не)слога

основно обележје, чак толико да је и на државном грбу истакнуто, не чуди да се увек нађу они који су спремни на свакојак уступке, па и на поновно исписивање историје, по налогу моћника, а у складу са "духом времена". Немачка, све јача, већ покушава да прекроји слику о кривцима и поводима за Први светски рат, а у мери у којој успе да избрише своју кривицу за Први биће охрабрена да иде још и даље и безобзирније - да то покуша и за Други светски рат.

Али, за нашу причу нису битни Немци колико ми сами, и наш однос према догађајима из властите прошлости, према дешавањима која су нас обликовала и као људе и као народ. Неки због прихватања лажних информација, неки због настојања да се прилагоде "савременим приступима у тумачењу" приклањају се новим ветровима, који дувају у једра осиноних и бахатих. Истина је једна и она не може зависити од притисака, опортунизма, интереса или тренутних вредности. У ситуацији када чак и креатори помињаног "новог светског поретка" признају да су приче о људским правима и сличне, обичне лажи пласиране са циљем да се освоје нове територије и одржава

контрола над поробљеним становништвом, домаћи подржаваоци се, на пример, саглашавају да је Гаврило Принцип био терориста, а Србија изазивач Првог светског рата. Испоставља се да су лекције које смо учили у школи о томе да је Немачка изазвала рат незадовољна поделом колонија биле празне приче, већ да је узрок чин убиства аустројског престолонаследника. Ипак, радује податак да је у недавној анкети чак две трећине испитаних грађана Србије Гаврила Принципа сматрала херојем, а тек 7% терористом. Рекло би се, и поред свих несрећа које су нас задесиле, и које су још увек злокобно наткриљене над нама, још преовладава здрава памет и још има наде да се сачува духовно јединство народно.

Излаз је у бољем познавању сопствене историје, у истраживању и публикавању "белих мрља" из прошлости, неоптерећени идеолошким, политичким и другим ограничењима. Излаз је, наравно и у њиховом поштовању, чувању и обележавању. То, опет, подразумева искрен приступ, посвећеност и озбиљан рад. Заблуде кроз које смо прошли довољна су нам опомена и задатак да, ако би да трајемо,

морамо макар око темељних чињеница своје прошлости бити сагласни. Тек ће нам спомен-обележја бити сигурни путокази и права брана за све недоумице, притиске и задатке које нам, силници буду наметали.

И, да се вратимо на почетак приче - камо среће да је још више људи попут напред поменути четворице, који не пристају на заборав и омаловажавање значајних датума, догађаја и личности, који су својим делом трасирали путеве којим данас ходимо. Како ће ти путеви изгледати надаље зависи, значи, понајпре од нас самих. Или ће мо бити зарасла пртина, остављена забораву, на историјској странпутици, или широки друм, чијом ће трасом и примером пожелети и други да пођу. Управо је зато неопходна систематска брига државе, која би својим одговорним односом према сведоцима минулог (а који су темељи будућег) била ослонац појединцима, групама, установама и другима, да се храбрије и поштеније односе према наслеђеном, и да се одлучније и сложније супротставе свим покушајима наметања и новог писања историје.

Срба Такић

СОЦИО-ДЕМОГРАФСКА СТРУКТУРА СТАНОВНИШТВА ОПШТИНЕ ВЛАСОТИНЦЕ

(ПРЕМА ПОПИСУ ИЗ 2011.)

Последњи попис становништва Србије је од изузетне важности, не само због уобичајених већ и неких додатних разлога. Наиме, попис из 2011. године је након једног века први који је Србија самостално организовала и спровела (после пописа из 1910), затим, то је попис који је спроведен након смивања турбулентних догађаја везаних за крах бивше СФРЈ, интензивирања транзиционих процеса и укључивања у европске интеграционе токове, али и у време наглог заоштравања економске кризе, што је све неминовно морало да се одрази како на демографском, тако и на ширем социјалном, економском и културном плану. Једна од основних карактеристика Пописа 2011. јесте и његов изузетно богат садржај. По броју обележја о становништву, то је до сада најсадржајнији попис спроведен у Србији.

Према закону, попис становништва, домаћинства и станова 2011. године требало је да се одржи априла 2011. године, чиме би била настављена много ра-није установљена пракса (још од пописа из 1921) да се пописи становништва одржавају почетне године нове деценије. Касније је попис, како је објашњено, из финансијских разлога одложен за шест месеци. Тако је „критични моменат“ први пут померен за јесен (30. септембар у 24:00),

Промена демографских структура са развојем привреде

Потрошачка функција становништва, као и произвођачка, одређена је укупним бројем становника и његовим структурним карактеристикама. Преко становништва као произвођача и потрошача успоставља се дијалектички однос између производње и потрошње. У сектору потрошње становништво својом бројношћу и структуром димензионише обим и структуру потреба изражених у одговарајућем обиму и структури економских добара. С друге стране економски активно становништво реализацијом производње економских добара одговарајућих потрошних карактеристика, димензионише могућности потрошње.

Власотинце је кроз историју одувек било значајан индустријски и привредни центар, не само југа Србије. Промене у привредној структури су пратиле и промене обележја становништва, како у погледу занимања, школске спреме, активности, тако и у погледу промена виталних догађаја. Стога је неопходно анализирати утицај периода развоја, стагнације и опадања привредне производње на промене у демографској слици становништва Власотинца. Ширина и интензитет утицаја економских чинилаца на демографски развитак зависи од достигнутог нивоа економске развијености одређене земље или региона, односно од вредности националног дохотка по становнику којом је опредељена производна структура и динамика привредног раста. Како су ове категорије подложне променама током времена логично је да се и њихово дејство на демографски развитак мења.

У периоду доминације аграрне производне структуре, са претежно натуралном производњом, продуктивност рада је на ниском нивоу, а вредност дохотка по становнику мала. Таквом економском амбијенту одговара висока стопа наталитета као претпоставка прилива бројних генерација у радни период старо-

сти, што је захтев нископродуктивне производне структуре. С друге стране, низак ниво дохотка по становнику условљава низак животни стандард, што је претпоставка високе стопе морталитета и културно-образовне заосталости.

У таквим условима структуру становништва према старости карактерише велико учешће младог становништва (до 20 година), а економско-социјалну структуру велико учешће активног пољопривредног становништва у укупном и велики проценат неписменог, односно становништва нижих категорија образовања. Трансформација производне структуре, од аграрне у производну структуру у којој доминирају делатности секундарног и терцијарног сектора, подразумева прелазак бројног радноспособног становништва из пољопривреде у делатности у којима се постиже већа продуктивност рада и већи доходак по становнику. На тај начин се ствара материјална основа за пораст свих видова потрошње, односно пораст животног стандарда што подразумева и пораст општег образовно културног нивоа становништва и његову бољу медицинску заштиту. Све ово води смањењу наталитета и морталитета, који се стабилизују на ниском нивоу, и постепеном старењу становништва. Битно се мења однос пољопривредног и непољопривредног становништва, а нарочито су изражене промене у квалификационој структури радне снаге у којој се повећава учешће радника виших категорија образовања. Једна од важних карактеристика ове производне структуре је утицај на интензивна пресељавања становништва која имају за последицу велики пораст градског становништва (Војислав Крстић, 2007).

Пољопривредни сектор је такође обухваћен овим процесом, што је омогућено техничким прогресом и у овој области. У бројним истраживањима повезаности и међусобног утицаја економског и демографског развитака утврђена је негативна корелација између националног дохотка по становнику и стопе наталитета. Неки аутори, међутим, упозоравају да ову тврдњу не треба прихватити као апсолутно тачну, јер постоје многобројна одступања, што зависи од специфичних услова развоја у сваком конкретном случају (Werthaiwer-Baletić, 1982). Утицај економског на демографски развитак не одвија се само преко деловања производне структуре. Област потрошње (лична и заједничка потрошња) такође значајно утиче на промене у развиту станов-

ништва, при чему треба имати у виду да обим и структура потрошње зависе од нивоа економске развијености. На вишем ступњу економског развоја на располагању је већи обим и разноврснија структура потрошних добара што је предуслов за примену хуманих репродуктивних норми.

Пол и старост

У овом делу рада дати су коначни резултати Пописа становништва, домаћинства и станова 2011. о старости и полу становништва Републике Србије према стању на дан

јула 2011. године.

Старосно-полна структура становништва представља најважнију демографску одлику сваке популације. Управо из тог разлога подаци о старости и полу прикупљани су у свим пописима. Структура становништва по старости и полу формира се у дужем периоду, под директним утицајем кретања наталитета и морталитета, али и миграторних токова становништва. Актуелни старосно-полни састав становништва стога представља јасну слику досадашњег развоја сваке популације и истовремено, у великој мери усло-

	Укупно	Старост; село Пржојне								
		0-4	5-9	10-14	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44
с	27	1	-	-	-	1	2	-	-	1
м	13	1	-	-	-	-	1	-	-	-
ж	14	-	-	-	-	1	1	-	-	1

Табела 1. Становништво Пржојне по петогодишњим старосним групама; Извор stat.gov.rs, пописна књига Старост и пол

	Укупно	Старост; село Пржојне								
		45-49	50-54	55-59	60-64	65-69	70-74	75-79	80-84	85+
с	27	3	1	1	1	2	6	7	1	-
м	13	2	1	1	-	1	2	3	1	-
ж	14	1	-	-	1	1	4	4	-	-

Табела 2. Становништво Пржојне по петогодишњим старосним групама; Извор stat.gov.rs, пописна књига Старост и пол

	Укупно	Старост; село Страњево								
		45-49	50-54	55-59	60-64	65-69	70-74	75-79	80-84	85+
с	29	2	1	-	4	2	8	8	1	-
м	15	2	-	-	3	1	3	3	-	-
ж	14	-	1	-	1	1	5	5	1	-

Табела 3. Становништво Страњево по петогодишњим старосним групама; Извор stat.gov.rs, пописна књига Старост и пол

	Укупно	Старост; село Страњево								
		0-4	5-9	10-14	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44
с	29	-	-	-	1	1	-	-	1	-
м	15	-	-	-	1	1	-	-	1	-
ж	14	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Табела 4. Становништво Страњево по петогодишњим старосним групама; Извор stat.gov.rs, пописна књига Старост и пол

	Укупно	Старост								
		0-4	5-9	10-14	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44
с	14011	516	700	695	772	754	721	819	889	852
м	7111	283	348	367	423	396	369	440	507	445
ж	6900	233	352	328	349	358	352	379	382	407

Табела 1. Становништво сеоских насеља по петогодишњим старосним групама; Извор stat.gov.rs, пописна књига Старост и пол

	Укупно	Старост								
		45-49	50-54	55-59	60-64	65-69	70-74	75-79	80-84	85+
с	14011	900	969	1090	1007	731	975	964	517	140
м	7111	508	539	581	510	331	421	385	212	46
ж	6900	392	430	509	497	400	554	579	305	94

Табела 2. Становништво сеоских насеља по петогодишњим старосним групама; Извор stat.gov.rs, пописна књига Старост и пол

30. септембра 2011. године у 24 сата (критични моменат пописа). Подаци су исказани према административно-територијалној подели Републике Србије важећој на дан 1.

вљава будуће промене у кретању становништва.

У наредним табелама биће приказано становништво сеоских насеља на територији општине Власо-

тинце (укупно 48), по петогодишњим старосним групама, са посебним освртом на демографски најупечатљивија сеоска насеља.

На територији општине Власотинце има 47 сеоских насеља. Укупан број становника је 14011, уз нешто већи број мушког становништва у односу на женско. Међутим, јављају се разлике по појединим старосним групама. Најбројније старосне групе су 55-59 и 60-64 година, док се најмањи број становника може приметити код најстаријих становника, што је и очекивано, ипак забрињава да је после групе 85+, најмање заступљена група најмлађег становништва 0-4 године. Из табела 1 и 2 се такође може приметити мали број младог становништва старости до 19 година у односу на зрело становништво старости преко 45 година. Последица тога је мали број жена у оптималном репродуктивном периоду, па не чуди ни мали број деце и низак фертилитет. Просечна старост износи 45 година, за мушкарце 43,4, а за жене је 46,7. Ови подаци за Србију су 42,2 године, за мушкарце 40,8, а за жене 43,5 године.

Забрињавајући податак је број патуљастих села (до 50 становника) на територији општине Власотинце, којих има 8.

То су следећа села:

- Алексине – 36 становника
- Горња Ломница – 44 становника
- Горња Лопушња – 37 становника
- Јаворје – 1 становник
- Козило – 6 становника
- Пржојне – 27 становника
- Страњево – 29 становника
- Тегошница – 3 становника

Због овако неповољне старосне структуре бројна су старачка села која су пред гашењем попут Јаворја, Тегошнице и Козила.

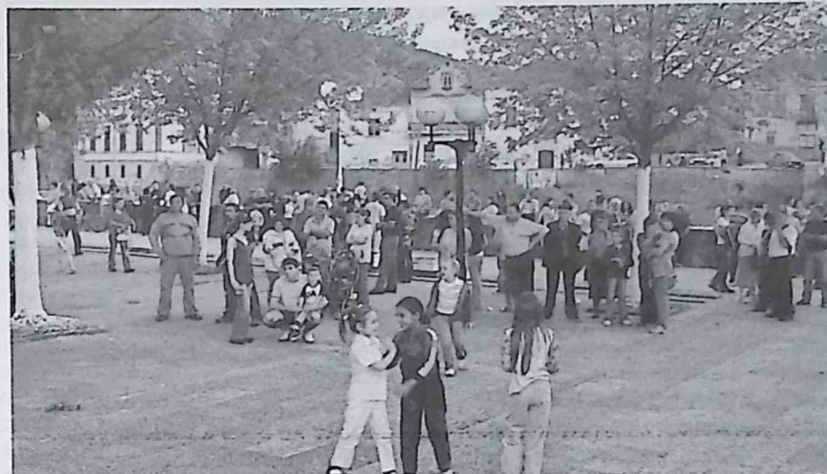
У табелама 3, 4, 5 и 6 је приказана полна и старосна структура села Пржојне и Страњево.

У колико тешкој демографској ситуацији се налазе села приказана у претходним табелама говоре следеће чињенице:

- у Јаворју живи само једна жена старости 89 година
- у Тегошници живи 1 мушкарац и 2 жене, просечне старости 69,2 године
- у Козилу живи 5 мушкараца и једна жена старости 76,6 година
- Удео становништва у старосним групама и индекс старења у % (процена за 2007)
- 0-19 - 22,21
- 20-39 - 25,85
- 40-59 - 28,67
- 60+ - 23,27
- 65+ - 18,47
- Индекс старења је 104,79

Старосна структура спада у групу најважнијих обележја демографске слике и развитка становништва. Формира се под директним деловањем све три основне компоненте кретања становништва – наталитета, морталитета и миграција. Анализа старосне структуре је основа за сва остала демографска проучавања, јер у њој долази до изражаја демографски развој неке популације током дужег периода. Може се рећи да се старосна структура искључиво формира директним дејством рађања и умирања.

Међутим, у пограничном подручју југоисточне Србије миграције су, као детерминанта старосне структуре, имале знатно већи утицај него у осталим деловима Србије. Промене у старосној структури становништва огледају се, пре свега, у сталном опадању удела младих уз истовремено и непрестано све израженије повећање удела старих. Разлози оваквог кретања су пре свега пад наталитета и миграције који су убрзали старење становништва од базе старосне пирамиде и повећање средњег трајања живота средовечног и

Између два последња пописа број становника Власотинца смањен је за 10%

старог становништва које је интензивирало процес старења. Три основна процеса који су захватили овај простор су: деаграризација, депопулација и старење станов-

киси као синоним за наталитет користи фертилитет. Међутим постоје извесне разлике и правила којих се треба придржавати како би добијени подаци били веродостојнији. Наиме, наталитет представља број живорођене деце у односу на целу популацију, а фертилитет број живорођене деце у оквиру женског становништва фертилног узраста од 15 до 39 година. (Голубовић, П. и Кицошев, С. 2004).

У овом делу рада посебан акценат се ставља на структуру и промене стопе фертилитета према зад-

њем попису становништва. Према попису из 2011. године, на територији општине Власотинце живи 12792 жена. Од укупног броја жена, њих 10302 је рађало (80,5) док

	Старост							
	укупно	15-19	20-24	25-29	30-39	40-49	50-59	60+
Мушко - свега	6113	423	396	369	947	953	1120	1905
Неожењен	1647	422	343	214	297	217	131	23
Ожењен	3869	1	52	153	636	688	920	1419
Разведен	503	-	-	-	1	11	37	454
Удовац	93	-	1	2	13	37	32	8
Непознато	1	-	-	-	-	-	-	1
Женско - свега	5987	349	358	352	761	799	939	2429
Неудата	732	329	185	69	53	31	21	44
Удата	3887	20	165	278	678	710	767	1269
Удовица	1262	-	1	-	11	39	129	1082
Разведена	104	-	7	5	19	19	22	32
Непознато	2	-	-	-	-	-	-	2

Табела 1. Брачни статус сеоског становништва општине Власотинце по старосним групама; Извор stat.gov.rs, пописна књига Брачни статус

ништва. Овакво тврђење појачајаву и следеће чињенице:

- У Власотинцу је између 2002. и 2011. забележен пад од 3643 – од 33 312 на 29 669 становника
- Укупно у Јабланичком округу је забележен пад од 7177 становника
- Ово подручје карактерише а) демографско пражњење, б) економско заостајање, в) инфраструктурни јаз и г) пораст сиромаштва
- Највећи пад становника у јабланичком оругу становника забележен је у општини Црна Трава. У овом педесетчетворогодишњем периоду (1948–2002) број становника ове општине смањен је са 13.614 на 2590, што је за 80,9% мање

Фертилитет

На природно кретање становништва утичу две основне компоненте: рађање (наталитет) и умирање (морталитет). Поред њих, у природно кретање становништва се убрзаја и живост (виталитет) и плодност (фертилитет). Често се у пра-

2490 још увек није рађало (19,4%). Од свих жена само се 4524 њих налази у фертилном периоду (15-39 година) или 32,3%.

Просечан број деце по жени према попису из 2002 је био 2,8 док је према попису из 2011 тај број износио 2,2 што је још увек довољно за просту замену генерација. Уколико се тренд опадања рађања настави негативно ће се одразити на биолошку перспективу и социо-економски развој што додатно оптерећује простор који се одликује привредном заосталошћу и емиграцијом становништва.

Према статистичким подацима, највећи број жена које су рађале имају по 2 детета. Од већ наведеног броја жена које су рађале, (10302) њих 7027 или 6802% имају по два детета. На територији целе општине само 210 жена има 4 детета, а само њих 57 има 5 и више и то су жене у најстаријим старосним добама преко 60 година када још увек није била „модерна контрола рађања“.

Од укупног броја жена, 4147 су преко 60 година, дакле жене које нису више у репродуктивном периоду, односно чак 32,4%, а само њих 1799 или 14% од укупног броја се налази у најоптималнијем периоду за рађање (20-34 године) Најмање су рађале жене у старосној групи од 15-19 година; од 846 само 30 је родило.

Посебне факторе одлагања рађања који су битни за садашњи ниво социјалног развоја:

- школовање и економска аутономија жена,
- високе аспирације за материјалним добрима које условљавају потребу за другим приходом у породици форсирајући запошљавање жена,
- повећано инвестирање у професионалну каријеру и жене и мушкарца,
- повећано улагање у идентитет у условима високог ризика за развод брака,
- ширење постматеријалистичких циљева као што су самореализација, етичка аутономија, слобода избора
- раширена жеља за уживањем у животу,
- распрострањен мотив за очувањем отвореног пута за будућност. (М.Рашевић, 2006).

Брачни статус

Брачни статус може се посматрати са аспекта законског брачног статуса де јуре и де факто брачног статуса који укључује и лица која живе у ванбрачној заједници. Питање о законском брачном статусу било је укључено у садржај свих пописа од 1948. до 2011. године, чиме је створена богата статистичка грађа о брачним карактеристикама становништва. Подаци о законском брачном статусу релевантни су за праћење промена у оквиру брачног контингента становништва, пре свега у погледу заступљености лица у браку, односно лица ван брака (било да никада нису ступила у брак или је брак престао смрћу партнера, односно разводом). Подаци о законском брачном статусу посебно су значајни са аспекта праћења обнављања становништва када се има у виду да је у нашој земљи брак и даље доминантан оквир биолошке репродукције становништва. Наиме, на условљености репродукције брачним понашањем становништва указује податак да се око 76% деце рађа у оквиру брачних заједница. Осим за демографска истраживања, подаци о законском брачном статусу су важни и за различита социолошка и друштвено- економска истраживања.

Поред тога, у садржај Пописа 2011. први пут је укључено питање о де факто брачном статусу. Иако је у Републици Србији брак преовлађујућа форма заједничког живота партнера, званична статистика је, имајући у виду да се мења однос према браку као институцији, прикупила податке о лицима која живе у ванбрачним заједницама. То је омогућило да се стекне увид о распрострањености ванбрачних заједница, као и о карактеристикама лица која живе у њима (према старости, школској спреми, брачном статусу, ак-

ИЗЈАВА ВЛАСОТИНЧАНА

Када се 2016. буде обележавало 500 година првог званичног помињања Власотинца (Крушевачки дефтер из 1516) и када се тим поводом буду правиле анализе, спискови и табеле најзначајнијих догађаја, места и појединаца идр. засигурно ће као његов најзначајнији акт бити проглашена Изјава Власотинчана из 1878. године, упућена учесницима Берлинског конгреса (овде смо намерно поменули полумиленијумско званично трајање нашег Власотинца, не бисмо ли већ сада упозорили на ту, за нас, значајну чињеницу, и да бисмо у подсвест оних који су задужени за то уденули обавезу да се достојно обележи тај датум, а да би имали времена да размисле о начинима и могућностима за обележавање.

Да подсетимо, Берлински конгрес (1/13. јун – 30. јун/13. јул 1878. године) сазван је ради ревидирања руско-отоманског Сан Стефанског уговора (19.2/3.3. 1878), и решавања "Источног питања". За нас је он важан јер је Србији тада призната независност, те је тако она постала 27. независна држава. Берлински конгрес представља победу српске дипломатије али је био и потврда резултата борбе за ослобођење и осамостаљивање од турскога јарма.

Ове године пада 135 година од тог важног догађаја, а та чињеница није превише публикована, нити достојно обележена, а још мање да је икоме пало на памет да се на било који начин обележи Дан независности или установи празник са таквим или сличним називом.

Оно што је за нас овде битно је да су Берлинским конгресом четири округа данашње јужне Србије припојени матици (Прокупачки, Врањски, Лесковачки и Пиротски). То је остварено великом муком јер је Русија тада била наклоњенија Бугарској, сматрајући је својом продуженом руком и желећи да јој обезбеди што веће територије. Србија је у том дипломатском надмудривању ослонац морала да тражи у Аустроугарској, која је за узврат своје заступање условљавала многобројним концесијама. Мада је Трн са Знепољем ипак припао Бугарској, иако га је наша делегација тражила као територију где је српски живаљ настањен у доминантној већини, Србија је ипак успела да се прошири са четири округа, која су после петовековног ропства скинули османлијске окове и прикључили се српској браћи, да у новопробуђеном националном заносу изграде своју државу.

Предмет нашег интересовања овде је Изјава Власотинчана, текст објављен на насловној страни Српских новина, званичног гласила Кнежевине Србије, 30.3/12.4.1878. године. Изјава је израз народне жеље да се испуни вишевековни сан, да се скине стега туђинске власти, да се живи у слободној, самосталној, својој држави, али "сједињени са нашом браћом Србима, у загрљају наше мајке Србије". Изјава је израз разочарења одлукама Сан Стефанског мировног уговора, којим је Србија требала од останих без Пирота, Врања, Власотинца и других места која им гравитирају. У својој књизи "Историја Власотинца и околине" (стр. 67-68) Радивоје Прикић то објашњава овако: "Увиђајући прозирну игру великих сила, у првом реду Русије, као и да се заобилази стварна жеља и интерес народа власотиначког краја, старешине породичних задруга и највиђенији људи власотиначког краја онога доба (угледни сеоски домаћини и газде) упутили су великим силама на Берлинском конгресу, ради упознавања са стварним хтењима и жељама народа овога краја, једну изјаву. Изјаву је потписало 266 Власотинчанина и 77 виђенијих сеоских првака. Међу њима је било 3 учитеља, 5 свештеника и председник власотиначке општине".

Аутор Изјаве, по тврдњама Станислава Горуновића (Власотиначки зборник 1, Петар Спирић, стр. 125) био је учитељ Петар Спирић: "По ослобођењу, дубоко га је потресла вест да је, Сан Стефанским миром 1878. године, одлучено да овај део Србије, па и власотиначки крај, буду припојени Бугарској. Међу првима је устао против тога, 30. марта / 11. априла 1878. године, саставио је бунтовну изјаву која је изашла у 'Српским новинама'. Овде морамо да направимо неопходну дигресију и да истакнемо лик учитеља Петра Спирића, који је у данашњој власотиначкој јавности, на велику жалост, готово непознат. Читаве 52 године он је учитељавао у Власотинцу, међу првима је

устао децембра 1877. у борбу против Турака, за коначно ослобођење, тројица од четворице његових синова погинули су у Другом балканском и у Првом светском рату, оснивач је власотиначке књижице и читаонице. У Власотинцу данас тек једна слепа уличица са пар бројева носи његово име, а требало би размислити да се управо општинској библиотеци да име овог значајног човека.

Изјава Власотинчана је плод херојског бунта, јуначког непокора, доказиваног учешћем у устанцима увек када их је било у Србији. Сав епски и национални занос сведочен оснивањем школа са 'српским писменима', претплатом на српске књиге, све оне буне које су Власотинчани дизали, када их је било у Србији или преко тога, скупили су се у тој Изјави. Када су видели светло слободе после дугог тунела робијања под страним зулумом Власотинчани нису хтели да дозволе да им ту прилику упропасти игра моћника већ храбро изјављују: "... да смо ми од вајкада чисти и овејани Срби, па да смо и до данас такви били и да ћемо такви и остати. Ако ко хоће доказа за ово, наћи ће га у нашим обичајима, у нашој ношњи, старим и новим задужбинама а по најпре у језику којим говоримо..." (преузето из Историја Власотинца и околине, Културни центар Власотинца, Власотинце 2012, страна 68).

Осим одлучности у исказивању ставова и јунаштва да се у томе истраје (при стварању Изјаве и доношењу одлуке о њеном обзнањивању требало је размишљати о последицама бугарске репресије уколико се делимично или у потпуности остане при одредбама Сан Стефанског уговора). Последице су могле бити далекеосежне и за становништво а нарочито за потписнике. Изјава је пример искреног родољубља и свести о националној припадности: "За сад овим путем и овако, изјављујемо пред целим светом: да ми хоћемо да живимо као Срби, сједињени с нашом браћом Србима, у загрљају наше мајке Србије, и да пружену нам братску руку помоћи коју смо тако дуго и тако жељно једва дочекали и крепко прихватили, нећемо лако испустити и заборавити" (исти извор, страна 69).

Оно што је највише привукло нашу пажњу у тексту Изјаве то је њено чојство, њено веровање у божју правду, уздање у провиђење да неће дозволити да буде онако како не треба и не би ваљало да буде: "Нека се дакле зна, да смо ми најпре људи па Срби". Шта може сиротиња раја но да призива Бога, те да очекује да им он буде главни аргумент пред силницима, који су у својој охолости спремни и да га се одрекну. Дакле: "... ми смо најпре људи..." а не бројеви, статистика, празне речи у извештајима – "најпре људи" а не ситниш за поткусирање, не прашина која се може без мере газити, "људи" који очекују да и са друге стране има људи, који ће просућивати једино по правди Бога јединога.

У већ поменутој књизи (страна 72) Радивоје Прикић сматра да је Изјава имала утицаја на делегације великих сила: "Да је ова изјава имала великог утицаја на велике силе говори податак да је британски посланик у Београду Х. Хенингенг 13. јуна обавестио свог министра спољних послова Роберта Солзберија – да ће српска влада на конгресу користити и изјаве које је примила од народа неослобођених крајева. Ту се свакако имала у виду и изјава Власотинчана. Као што се види та изјава није била ни наивна нити безначајна. Јер као што је видљиво даљи развој догађаја је показао да је жеља народа овога краја ипак морала да се испоштује".

Срба Такић

тивности итд.).

У Табели 7 је приказана брачна структура сеоског становништва по појединим старосним групама. Укупан број сеоског становништва општине Власотинце је 12100, од чега је 6113 мушкараца, а 5987 жена. Анализирајући податке из Табеле 7, можемо видети да је укупан број лица која су у браку 7756, што је укупно 64%. Неудатих и неожењених је 2379, што износи 19,6%. Међутим, код ове категорије се среће диспропорција према полу, јер је доструко више неожењених мушкараца у односу на неудате жене (1647 према 732). Укупан број разведених је 607, односно 5% укупног становништва. Притом треба нагласити да је број разведених мушкараца скоро 5 пута већи од броја разведених жена (503 према 104). Број удовица и удоваца је забрињавајућ и износи 1355, то јест 11,2%. Број удовица је чак 13,5 пута већи од броја удоваца – 1262 према 93.

Уколико обратимо пажњу на поједине старосне групе, можемо приметити да је најмањи број лица у браку у старосној групи 15-19 година, где је ожењен 1 мушкарац, а удато је 20 жена. С друге стране највећи број лица у браку је у старосној групи преко 60 година где је чак 74,5% мушкараца ожењено, а удато је 52% жена. У овој старосној групи се може приметити и највећи број удовица, с обзиром на дужи животни век жена. Међу млађим становништвом је број лица која су у браку знатно нижи у односу на старије групе становништва. У старосној групи 20-24 година је ожењено само 52 мушкараца, односно само 13%. За женско становништво ове старосне групе је податак нешто повољнији, удато је 165 жена, то јест 46%. Већи број удатих жена у односу на ожењене мушкарце доминира у свим старосним групама, иако се укупан број жена и мушкараца незнатно разликује. То је резултирало чињеницом да је много више неожењених мушкараца него неудатих жена. Тај однос је по појединим старосним групама следећи:

- 25-29 година – 214 неожењених мушкараца према 69 неудатих жена
- 30-39 година – 297 неожењених мушкараца према 53 неудатих жена
- 40 – 49 – 217 неожењених мушкараца према према 31 неудатих жена
- 50-59 година – 131 неожењених мушкараца према према 21 неудатих жена.

Имајући у виду овако поремећену брачну структуру по половима, може се закључити да ће ероивно елики број мушкараца остати неожењен, што је један од већих проблема сеоског становништва у Србији уопште. Недовољан број бракова може довести до смањења биолошке репродукције становништва, јер се у Србији највећи део репродукције обавља управо у брачном контингенту становништва.

Анђелина Марић,

Жарко Веселиновић

(Наставак у следећем броју)

СРПСКЕ РОДОЉУБИВЕ И НАЦИОНАЛНЕ ПЕСМЕ

Национална идеја у српском песништву

Прво слово српског певаног родољубља јесу епске, јуначке народне песме. Ко их није читао, разумео и осетио, никада неће, сасвим, разумети ни себе ни свој народ. Наша народна књижевност у основи је наша Библија, српско народно Јевнђеље. У њој је боље и чистије, него у свим другим облицима интелектуално-уметничког израза, садржана суштина нашег народног бића, сва наша етика и естетика, наше чојство и наше јунаштво. То нарочито важи за јуначку народну поезију.

Кад, примера ради, Јанковић Стојан, у песми "Ропство Јанковић Стојана", на негодовање просаца:

"Господаре, Јанковић Стојане,
А шта ћемо ми за наше благо?
Ми смо много истрошили блага
Док смо твоју љубу испросили",
одговори:

"Ласно ћемо ми за ваше благо,
Ласно ћемо ако јесмо људи."

онда се, овим двостихом, више и убедљивије казује о томе какви јесмо и какав је наш образац људскости, него у бројним историјским и социо-етнолошким студијама. У поенти "ласно ћемо ако јесмо људи" је есенција народне душе и народне етике. Све се, сваки се спор и сваки неспоразум да уредити, ако "јесмо људи". Љубав и доброта, баш како нас и Писмо учи, све превасходе, све надилазе. А то нам, више од пара и материјалних добара, и данас највише недостаје. Један модеран песник ће, на трагу ове мисли, рећи: "Оскудни смо у људима, а друго све имамо".

ИЗНЕЛИ СМО ИСКРУ,
А ВРАЋАМО СУНЦЕ

Иако се време српске јуначке народне песме поодавно окончало, негде са епохом Вука и Његоша, оне, по нашем мишљењу, остају нешто највредније и најлепше у целокупној српској родољубивој литератури, и усменој и писаној. Из корпуса писане српске поезије, са'мо ће још неупоредиви Његош до-сећи те висине; ту страсну обузетост судбином националног бића, тај интензитет патриотског набоја, ту сливеност и неразлучивост личног и колективног.

Овај рад ће се, међутим, бавити родољубљем у српској писаној поезији. С разлогом, јер и ова грана српског песништва има дугу линију развоја и такође, попут усмене, наглашену патриотску, националну линију. И то до самих почетака, од првих записа хиландарских монаха до наших модерних песника. У бројним и болним прекидима наше поезије и културе, та "отачествена", национална идеја можда је и једина константа, један од оних тематских стубова на којима се српска песма заснивала, развијала и одржавала. Кроз времена, која су била све само не лака. Готово да нема значајнијег српског песника, из ма којег раздобља наше историје, који није писао и родољубиве стихове. То свакако не може бити случајно. Генијални румунски поета Никита Станеску рећи ће 'у једној песми': "Ја сам војник мале земље, моја победа је моја смрт". Нешто би

се слично, у једној веома широкој аналогiji, могло рећи и за српског песника који, као син народа чија је слобода стално угрожавана, веома често није могао друкчије да пева осим родољубивим гласом.

Основна намера ове књиге је да испрати тај дуги, вишевековни лук трајања српске родољубиве песме од Светог Саве до данас и тако, читаоцу нашег времена, пружи могућност да се, на прегледан начин, у корицама једне књиге, упозна са песничким наслеђем свога народа, са најпознатијим ауторима и најбољим песничким остварењима родољубиве поезије од XII до XX века. У редоследу песничке грађе држали смо се уобичајеног, хронолошког принципа, те, сагласно таквом приступу, прво поглавље припада поезији српског средњег века.

СТАРО СРПСКО РОДОЉУБИВО
ПЕСНИШТВО (XII - XVII)

Српска средњовековна поезија, сем у изузецима, није настајала као посебна књижевна врста већ у оквиру других писаних, црквено-књижевних форми: житија и литургијског песништва, пре свега, али и типика, повеља, посланица, тужбалица... Њени аутори, сем у случају Стефана Првовенчаног и деспота Стефана Лазаревића, били су људи цркве, учени српски монаси и патријарси. Стога је она превасходно молитвено-богословска, али и наглашено родољубива. Покушаћемо да објаснимо и зашто.

Нама се данас, са ове дистанце и нарочито са обзиром на потоњу историју, чини да је ера Немањића била једно мирно, хармонично и неконфликтно друштво. Али није тако. Сва су времена, како сведоче и створаветни пророци и писци, дина и страшна, истовремено. У, иначе просперитеном, "златном" веку Немањића (како га многи, с правом, називају), било је, ипак, и много немирних, драматичних тренутака, када је судбина династије, али и народа и државе, опасно клизила ка понору. Неудуго по смрти Стевана Немање, избио је оружани сукоб између његових наследника, браће Стефана и Вукана, умешале су се и стране силе, па је опустошеном земљом завладала глад и куга. Немира и сукоба било је и касније, између присталица Стефанових синова Радослава и Владислава, а један гест краља Радослава по питању цркве толико је ражалостио Саву да је, по свему судећи, то био један од разлога да Сава, по други пут и на дуже време, напусти Србију и оде пут Јерусалима и Свете земље, одакле се није жив вратио.

А шта тек рећи за судбину Стефана Дечанског! По својој драматичности и трагици, нимало не остаје за судбинама јунака античких и Шекспирових трагедија. Ослепљен од оца, краља Милутина, овај несрећни, а савременици кажу и племенити српски владар, доживео је да буде отрован од нестрпљивог и амбициозног сина, будућег српског цара Стефана Душана.

Све ово, и много шта друго, са осетљиве хиландарске осматрачнице гледали су хиландарски монаси и - стрепели. Јасније него у самој Србији, они су видели како се, с времена на време, над земљом Србиновом помаљају претећи облаци. Део тог непокојства и стрепње, осим у даноноћним молитвама, саопштавали су и у писаним формама које сведоче о њиховој живој, непрекинутој вези са земљом из које су потекли. О њиховој љубави за Отаџбину и брижности за њену судбину. И управо та искрена, пламтећа забринутост светогорских монаха, а касније и других средњовековних писаца, за ствар Отаџбине обојила је родољубљем свеукупно српско средњовековно стваралаштво. Отаџбинска брижност биће у основи и свег каснијег нашег најбољег родољубивог песништва, код народних певача, Његоша (можда у највишем степену), Бећковића... Наглашавамо, овде, брижност као супротност равнодушности, која је, по правилу, смрт сваке емоције и из које се никад није изнедрило ништа велико ни племенито, па ни љубав за свој род и своју земљу.

У средишту свих духовних творевина тога доба стоје личности утемељитеља и светитеља: Стевана Немање (у монаштву Светог Симеона), оснивача српске државе, и сина му Растка Немањића (у монаштву Светога Саве), оснивача и првог архиепископа самосталне српске цркве. Иако су, касније, многа житија и молитвене песме по обичајима тога доба посвећивана и другим владарима и црквеним поглаварима, Немања и Сава су увек истицани као врховни узор, образац светости и светлости. И управо је у том периоду, између осталог и заслугом духовног стваралаштва, изграђена идеолошка концепција државе Немањића о јединству и неразлучивости вере, државе и народа. Она ће касније бити дефинисана као светосавски пут развоја српског друштва или светосавље, а за које и данас многи мисле да је, можда, наш једини пут. Светосавље подразумева да нема, нити може бити, српске цркве која није истовремено и националана, али ни успешне државе и хармоничног друштва без доминантног присуства вере и цркве.

Готово пуна два века трајала је доминација Немањиног и Савиног лика у српској средњовековној литератури, а онда је, после косовске трагедије, духовна и књижевна сцена допуњена једним новим ликом -

ликом кнеза Лазара Хребелјановића, српског великомученика и светитеља, који ће постати велика и вековна инспирација нашег родољубивог песништва. Али и предмет велике и вечне теме о оправданости Лазареве жртве и косовског опредељења. Полемика у вези са Лазарем траје и данас и све је, чини се бучнија. Препоручује нам се са стране, из ситних и себичних интереса у вези са Косовом (а такве идеје, најалост, прихватају се и овде, чак и од неких даровитих људи) да се манемо митова, косовског опредељења и небеске Србије и окренемо практичном, реалном животу. Смита им један српски Кнез који је више волео смрт у часности, него живот у понижењу и ропству. А заборављају да је Лазарево опредељење, у основи, Христово опредељење, на којем се темељи и целокупна духовност Запада. И никоме тамо, одакле највише стижу притисци, не пада на памет да доводи у питање узалудност Христовог опредељења, тврдећи како би боље и корисније било да је Спаситељ пристао на живот у лажи и лицемерју, него што је умро за живот у истини и љубави. А српски Кнез и "небеска" Србија сметају. Одговор је, међутим, једноставан и јасан. Не постоје, нити су постојале, две Србије, једна земаљска а друга небеска, једна подобна а друга неподобна - то је идеја оних који би стално да нас свађају и деле, умањују и потиру. (Као да већ нисмо довољно смањени.) Постоји само једна Србија, и земаљска и небеска истовремено. Баш као што је то и сваки човек, једним делом на земљи, а другим на небу, и свако дрво, корењем у земљи, а крошњом у небу.

Епоха старе српске поезије, по нашем мишљењу, природно се окончава молитвеним песмама Арсенија Чарнојевића, трагичног српског патријарха који је, пред неиздрживим турским зулумом, повео народ из јужних предела наше отаџбине у прву Велику сеобу Срба на север, и Гаврила Стефановића Венцловића, који је, истина, животом увелико закорачио у осамнаести век, али је својом поетиком, и тематски и језичко-стилски, ближи поетици српског средњег века.

На новом станишту Срба, у пределима јужне Паноније, зачеће се и нова епоха српске културе и поезије, која ће, потом, свој раст и развој наставити у ослобођеној Србији током деветнаестог века. Нама је веома блиско становиште др Радомира Батурана, аутора изузетне студије о српском метафизичком песништву, да српско песништво XVIII и XIX века, иако у себи садржи и барокне и просветитељске и романтичарске елементе, представља, у основи, једну јединствену епоху, коју можемо назвати прелазном епохом или епохом од старог ка новијем, модерном српском песништву.

Мр Србислав Миленковић
(Наставак у следећем броју)

ВЛАСИНСКИ СУСРЕТИ

Проф. др Ђура Стевановић у разговору са нашим уредником

„Власински сусрети“, међународни научни скуп је „постао пунолетан“. Претпостављамо да је време да се подвуче црта. Како оцењујете његово досадашње трајање?

У Власотинцу и на Власинском језеру, већ 18 година одржава се Међународни научни скуп „Власински сусрети“, посвећен проблематици села и пољопривреде. Рад првог научног скупа отпочео је 1995. године у веома неповољним друштвеним економским и међународним условима за нашу земљу. Међутим и у овим условима Скуп је успешно завршен, што је учеснике охрабрило за наставак рада. Скуп организује Завод за проучавање села, Српско удружење за социологију села и пољопривреде, Институт за агрономију Пољопривредног факултета у Београду и Културни центар Власотинце. Теме скупа, сваке године друга, осветљавају су из угла социолога, социолога села, демографа, географа, историчара, психолога, учитеља, аграрних економиста, агронома, економиста, урбаниста, правника, свештених лица и других. Таквим мултидисциплинарним приступом омогућено је да се са теоријског и практичног аспекта расправља и предлажу приоритети научног изучавања и ангажовања одговорних друштвених чиналаца.

„Власински сусрети“ су јединствени у Европи. Колико ми је познато, ни у једној европској земљи нема научног скупа са таквим интердисциплинарним саставом, са толиким континуитетом и са таквом доследношћу сарадника који се баве селом.

Бројни научници из иностранства долазили су на „Власинске сусрете“, чак и у време врло неповољних прилика за нашу земљу, и у време НАТО агресије 1999. године, када је Скуп одржан у мом родном селу Дејану, под шатором.

Слободан сам да тврдим да су досадашњи скупови испунили задата очекивања. У оквиру тема о којима је расправљано, анализирано је шта је у програмираним подручјима истраживања, који су проблеми друштвено и научно актуелни, а које би требало истраживати. Предлагане су и мере које треба државе и локалне заје-

днице да предузму у циљу обнове и развоја руралних подручја.

Посебну одлику Скупа даје место одржавања. Сусрети су одржавани у селима власинског краја (поред већ поменутог Дејана, и у Бољару, Гложану, Крушевици, Конопници, Стајковцу, Тегошници, Власини Стојковићевој...). Задивљујуће је учешће локалног становништва и њихова помоћ. Учесници Скупа су боравили и у сеоским домаћинствима, где су се, поред традиционалног гостопримства нашег сељака, непосредно упознавали и са радостима и невољама сеоског живота.

Који су резултати Власинских сусрета, односно колико ваше закључке и анализе прихвата званична политика?

„Власински сусрети“ су начини и стручни дијалог о битним питањима на самом њиховом изходу, и са људима ту где живе. То су питања села и пољопривреде и свих њихових проблема у светлу научно-теоријског истраживања и трагања за дугорочним и практичним решењима. Циљ овог научног скупа је да одговори на питања како наћи равнотежу између очувања природних богатстава и потреба за технолошким и економским напретком, како преживети јурише технологије.

На Сусретима је 2004. године образована Власинска рурална социолошка школа. У њеном раду су учествовали представници факултета, института, државних органа, регионалних и локалних заједница, привредних и друштвених организација.

Нема факултета ни института у нашој земљи чији представници нису били учесници „Власинских сусрета“, као и ниједног озбиљног научног радника који се бави селом, а да није учествовао у раду Сусрета. На њима је створен један интелектуалан круг људи које се баве проблемима села са најразличитијих аспеката, у зависности од њихове специфичности и струке. При сваком сусрету учесници су стицали нова пријатељства и враћали се богатији у научним трагањима и знањима. Јачане су међусобне везе, договорани заједнички истраживачки подухвати и вр-

Већ осамнаест година (1995-2012) у Власотинцу и на Власинском језеру одржава се међународни научни скуп „Власински сусрети“, посвећен проблематици села и пољопривреде. Скуп организује Завод за проучавање села, Српско удружење за социологију села и пољопривреде, Балканска асоцијација за социологију села и пољопривреде и Институт за агрономију Пољопривредног факултета у Београду.

„Власински сусрети“ су стручни и научни дијалог о значајним питањима на самом њиховом изходу, и са људима тамо где живе. То су питања села и пољопривреде и сви њихови проблеми у светлу научно-теоријског истраживања и трагања за практичним решењима. Тако у науци, која стоји у непосредном односу према животу, теорија и пракса увелико чине једно непосредно јединство.

У раду ове научне манифестације учествују социолози, социолози села, демографи, географи, етнологичари, историчари, психолози, педагози, аграрни економисти, учитељи, агрономи, економисти, урбанисти, правници, свештена лица, који мултидисциплинарним приступом омогућавају да се са теоријског и практичног аспекта расправља и предложе приоритети научног изучавања и ангажовања одговорних друштвених чиница.

У раду протеклих осамнаест сусрета учествовали су и научници из Португалије, Француске, Велике Британије, Холандије, Немачке, Пољске, Италије, Руске федерације, Украјине, Чешке, Мађарске, Румуније, Бугарске, Грчке, Македоније, Републике Српске, БиХ, Црне Горе и Словеније.

О значају и трајању „Власинских сусрета“ разговарали смо са професором Београдског универзитета др Ђуром Стевановићем.

шена упоредна истраживања научника из разних земаља.

Када је реч о прихватању закључака и предлога „Власинских сусрета“ од стране званичне политике треба имати у виду да су научно-стручна саопштења објављивана у зборницима, што значи да су предлози били доступни широј јавности па и државним институцијама на коришћење. Према оцени сарадника Завода за проучавање села значајни предлози „Власинских сусрета“ који се односе на обнову и развој села нашли су своје место у мерама аграрне и економске политике. Дакле, сама чињеница да Министарство науке Србије и један број локалних заједница, а посебно Власотинце, у континуитету већ 19. година подржавају истраживачке програме „Власинских сусрета“ иде у прилог њиховог значаја.

Шта одређује теме ваших Сусрета, с обзиром да се ради о интердисциплинарном научно скупу – „потребе праксе“ или континуитет истраживања села?

Имајући у виду чињеницу да су балканске земље суочене, у основи, са идентичним проблемима, и да досадашња научна и стручна истраживања из области руралне социологије указују на многе сличности и подударности у трагању за новим позитивним решењима у очувању и унапређењу квалитет живота на селу, формирана је Балканска асоцијација за социологију села и пољопривреде. Ово је учињено ради успешнијег, рационалнијег и ефикаснијег истраживања и примене руралне социологије у пракси и решавању руралних проблема, који по својој природи прелазе државне границе, а од битног су интереса за житеље села наше земље.

Главне теме досадашњих Сусрета биле су: Балканско село у променама и регионални рурални развој (1995), Пољопривредно домаћинство, обнова и развој села (1996), Млади и село (1997), Интелигенција и село (1998), Локални сеоски развој (1999), Будућност руралних подручја (2000), Село у европским земљама (2001), Жене и село (2002), Стари људи у селу (2003), Наука и село (2004), Рурални развој и

СУ ЈЕДИНСТВЕНИ У ЕВРОПИ

заштита животне средине (2005), Обнова и развој сеоских заједница на маргиналним подручјима (2006), Традиционално и савремено у животу и раду људи на селу (2007), Село у транзицији (2008), Научна истраживања села – допринос „Власинских сусрета“ (2009), Самоорганизовање сеоских заједница (2010), Учествовање становника у обнови и развоју села (2011), и Промене друштвене структуре у сеоским насељима и Породична пољопривредна газдинства

РЕКЛИ СУ О ПРОФЕСОРУ ЂУРИ

ДУГ ЗАВИЧАЈУ

Професор др Ђура Стевановић на најбољи начин потврђује речи нашег великана Иве Андрића да се завичају не може одужити. Истину говорећи, професор Ђура никада није отишао из свог завичаја, из свог Дејана. Он је само једно мало дуже време, као и многи његови земљаци, „печалбаро“ али увек се враћао завичају. Док су други зарађивали новце и са њима се враћали у ове крајеве наш професор се богатио знањем, делио га штедро свуда где се налазио, јер то је део његове природе и његове добротe. А онда се пре, осамнаест година, одлучио да свом завичају подари и нешто што неће бити пролазно, већ капитално и трајно, што су управо Власински сусрети.

Др Стојан Јевтић

ЂУРИНО ДЕЛО

Без Ђуре не би сигурно било „Власинских сусрета“, што није претерано рећи. Но, ако би се и неко други одлучио да организује такав научни скуп, што не треба искључити, већ је веома пожељно у будућности, ови сусрети не би били тако вредни и успешни као „Власински сусрети“ у организацији и извођењу Ђуре Стевановића. Дакле, осмислити, конципирати и организационо-стручно спровести у дело осамнаест узастопних међународних научно-истраживачких и интердисциплинарних скупова, као што су то били познати и признати од наше и међународне научне и шире јавности је, сигуран сам у то, подвиг какав није чест. Овакви „Власински сусрети“ су комплексно и комплетно дело Ђуре Стевановића, наравно, и то тре-ба рећи, уз активну подршку и помоћ многобројних других учесника.

Проф. др Бошко Прокић

СЈАЈАН АНИМАТОР

У свим овим годинама кризе и различитих санкција и немаштине, уз огромне финансијске проблеме, Ђура, наш драги пријатељ, сјајан аниматор и организатор, тешком муком, успевао је да одржи континуитет сусрета и да скоро редовно издаје зборнике резимеа на српском и енглеском језику (пре скупа) али и саопштења у целини (после одржавања овог вредног међународног скупа). То је било од по-себног научног и формалног значаја за домаће ауторе али и за међународну афирмацију на-ших наука о селу.

Др Милош Марјановић

између прошлости и будућности (2012). Тема 19. сусрета је Обнова и развој села у Србији и европским земљама.

Дакле, теме наших Сусрета одређују потребе праксе и потребе науке.

Колики је значај учешћа научника из европских земаља?

Посебан значај имају саопштења учесника из европских земаља, када је реч о њиховим искуствима у развоју девастираних сеоских подручја и мерама развојне политике којим се оживљавају оваква подручја.

Емпиријска истраживања немачких истраживача која се односе на продуктивност, економичност пољопривредних газдинства, могу се као модел користити и на нашим породичним газдинствима.

Истраживања истраживача из Русије, Бугарске и Румуније указују на позитивна и негативна искуства у транзитном периоду њихових пољопривреда и села.

Истраживања истраживача наше земље дају критични осврт на мере аграрне политике и на помањкање дугорочне стратегије руралног развоја и пољопривреде. Конкретно, у транзиционом периоду неадекватном приватизацијом настали су велики системи у пољопривреди и прехранбеној индустрији, који су били интегратори ситних породичних газдинстава. Породично газдинство препуштено је да се само сналази у условима тржишне привреде, без адекватне заштите од стране држава. Покушаји да се изради и усвоји дугорочна стратегија пољопривреде и села, као основа за дугорочне мере развоја села и пољопривреде изостала су, па се пољопривредом и селом управљало уредбама.

Разговор водио Срба Такић

БИОГРАФИЈА ЗА ПОШТОВАЊЕ

Ђура Стевановић је рођен 31. августа 1939. године у земљорадничко-печалбарској породици, од оца Светозара и мајке Десанке, у селу Дејан. Основну школу је завршио у Свођу, Учитељску у Пироту, а дипломирао је уз рад, на Филозофском факултету у Београду (група за социологију). Радио је као учитељ од 1959. до 1961. године у Височкој Ржани и Шишави. Докторирао је на Правном факултету у Београду (тема: Друштвене последице индустријализације пољопривреде Југославије – ментор: академик Радомир Лукић), стекао је научни степен доктора правно-социолошких наука. Редован је професор Београдског универзитета и академик Балканске академије наука и културе.

Члан је Одбора за проучавање села Српске академије наука и уметности. Иницијатор је оснивања и био је председник Југословенског (сада Српског) удружења за социологију села и пољопривреде, чији је сада почасни председник, председник је и Балканске асоцијације за социологију села и пољопривреде.

Добитник је многих друштвених признања, међу којима су: Орден заслуга за народ са сребрном звездом, Плакета града Београда, Мајски цвет Савеза синдиката Београда, Плакета Сусрета самоуправаљача Црвени барјак, Октобарска награда Власотинца.

ЂУРА ЈЕ ДУША ВЛАСИНСКИХ СУСРЕТА

Седим на тераси Ђурине куће, окружен брежуљцима и тамним зеленилом и размишљајам: да ли ми можемо бар у некој мери да схватимо сав значај Власинских сусрета за Власотинце, за читав слив Власине. Петнаест година трају Сусрети, петнаест година за редом, почетком септембра, добро познатим путем стижу на Ђурине сусрете, на ходочашће у Дејан, значајни мислиоци балканског села, социолози из Бугарске, Македоније, Хрватске, Румуније, Русије, Украјине, Грчке, Немачке...

Сведок сам свих сусрета. Понекад сам у нечему и помагао Ђури. Биле су године тешке кризе, и организација Сусрета изискивала је исцрпљујући напор,домишљатост, па и маштовитост. А некад и храброст, веру у себе, у своје сараднике. А Ђура је храбар човек, невиђено упоран и оптимиста. Мало је рећи да је Ђура организатор. Он је душа Власинских сусрета, енергије, креатор свих садржаја.

Била је то година 1999, и били су то пети Сусрети, у години агресије НАТО снага, бомбардовање Србије. Ђура је смислио да је најбоље, најсигурније, Власинске сусрете не прекидати, али их не држати у просторијама хотела исп, него у свом селу, у Дејану, у школском дворишту, у великом шатору. Била је то невиђена слика, село препуно аутомобила из читаве Србије, препуно двориште људи, научника, ентузијаста, наравно и гостију, научника из многих земаља Европе. И сви су били фасцинирани идејом и још више једноставним и непоновљивим доживљајем. Рад је текао нормално, као античко позориште, свечано, озбиљно, достојанствено. Једног трена се стушило, почела грмљавина, киша, нестало је струје, а излагања под шатором се нису прекидала. Посматрам Ђуру, страхујем да му све то не поремети план, али непотребно, Ђура је миран, достојанствен, као да је све то нормално, као да је он то и очекивао. Исве се заврши изнад сваког очекивања, сунце се убрво појавио, струја је дошла, расположење страних гостију, учесника је видљиво. Очито су задовољни што су били учесници једног чудесно лепог и успешног скупа, у чудесно лепој природи (у дворишту основне школе одакле је Ђура кренуо на пут науке).

Наравно, Ђура не би био Ђура кад стално не би приређивао изненађења. Када је пао мрак и завршио се радни дан, Ђура је све учеснике Сусрета повео у своју кућу. Светла су обасјала воћњак, људи су испунили двориште, заузели клупе, столице, пањеве испод шљива, испунили терасе, ходнике, собе, уз вино, црвено и бело, почела је песма.

Испод шљиве један подужи сто. Ту је највећа група: тадашњи министар пољопривреде, председник општине, професори факултета, гости из иностранства... Сијалице дискретно осветљавају весела лица. Мало по страни, на трonoшцу, седи високи, сувоњав, плавокоси Немац. Редовно долази на Сусрете. Гледам га, чини ми се да ниједну реч не разуме, али већ сатима седи и посматра и чини ми се да му доста тога није јасно – толико живота, смеха, радости у бомбардованој земљи. Али је очито да му се све то дапада, и да и он, на свој начин, ужива у јединственој ноћи.

Мр Лука Крстић

ТЕКСТИЛНО ШКОЛСТВО У ВЛАСОТИНЦУ

Одмах после рата, 1946. године, у Власотинцу и околини се наставила прерада и обрада текстила у приватном сектору (кројачи, вуновлачари, бојације, кројачи – шивачи абаџије). Исто се односи и на јорганџије и ужаре. Ако би се на тренутак вратили двадесетак година раније у време Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца, када је територијално организована постојала варошка општина Власотинце, Срез власотиначки, Првостепени суд Лесковац, Област нишка, текстил у ширем смислу чинили су: Абаџије - (Куцуловић Владимир, Мршић Александар, Цонић Благоје, Црниловић Радивоје), Бојацијнице, бојације – (Аранђеловић Светозар, Бојковић Божидар, Бојковић Димитрије), Турчије - (Каруовић Владимир, Стефановић Илија), Јорганџије - (Крстић Никола), Кројачи - (Аранђеловић Војислав "Воја Сергиџија", Давинић Владимир, Станковић Радивоје, Станковић Зарије, Цакић Коста, Цонић Драгутин), Модискиње - (Николић Даринка), Штофова фабрика - (Фабрика тканина "Лабуд" Глигорија Јоргачевић), Ужари – (Станисављевић Петар).

Приметно је да је у то време највише било кројача. И баш због тога, можда и назива препознативости, по старосној структури, односно временском раздобљу у коме су радили следе: "Стева Буђа", "Јоца Памуклијаш", "Кева Шнајдерка", "Мица Паштракуљска", "Дуне Маца", Мирко Буђић, Жика Црнатовић, Мита Сизовић, Браћа Босић (Бранко и Боге), Гаша Сизовић, Вера "Биџина", Олга "Панчевка", надаље афирмисани "Блашко Чучка", Пера Штрбан и др. Наравно и у селима у околини Власотинца било је афирмисаних кројача. Примера ради у селу Јастрепцу на домак Власотинца за дуго је био познат Милутин Станимиривић "Деним" а у селу Дадинцу Јордан Крстић. Сви напред поменути и други ненамерно непоменути поседовали су своје кројачке радње – локале, ван својих породичних зграда. Нажалост, да се одмах запази, данас у Власотинцу постоји једна кројачка радња (Фирма радње гласи: Кројачка радња "Бутик" Стојковић Рада – Власотинце) позната као "Французи" (породична радња).

Поменути занимања – занати, преносила су се с колена на колена као нека врста аманета. Управо су се тако практично изучавали занати. Теоретско образовање, више опште мање стручно, стицано је почев од 1920. до 1950. године у тзв. Стручној продужној школи. Од 1950. до 1957. године трајаће Школа ученика у привреди која ће надаље од 1957. до 1967. године носити назив "Бошко Црнатовић". Од 1. маја 1970. г. ова школа се удружује у Школски центар за стручно образовање кадрова у привреди, који 1971. године добија назив "Милентије Поповић". Школа ученика у привреди у Школском центру мења назив у Школа за квалификоване раднике у привреди. У Школски центар са Школом ученика у привреди улазе и Грађевинска техничка школа и Грађевинска школа са практичном обуком и Интернат за смештај ученика.

Све до тада елементарна теоретска знања ученици текстилне струке стицали су од појединих мајстора кројача ангажованих у поменутим школама. Одељења су била мешовита по смислу занимања и полној структури. Све до школске 1954/55 г. за упис у Стручну продужну школу и Школу ученика у привреди била је потребна највише четворогодишња основна школа, а надаље осмогодишња основна школа. И те школске 1954/55. године било је текстилаца – кројача у мешовитом одељењу (практични део код приватника). У тој првој години од предмета текстилне струке занимања кројач било је заступљено Цртање (због израде шаблона за кројење). У другој и трећој години су били само општеобразовни предмети. Међутим, по завршетку треће године, школске 1956/57. за текстилце је био организован и обавезно посећиван једномесечни курс у Лесковцу, при Текстилној техничкој школи, а предавачи су били наставно особље поменуте школе, за шта су издаване одговарајуће потврде. Након завршене треће године и курса уследиће Сведочанство о завршеном теоретском делу испита са предметима: Српски, Математика, Текстилна технологија и Теорија кројења и стручно цртање. Курсистима је смештај био обезбеђен у интернату Текстилне техничке школе.

Ирационално је било уводити смерове текстилне струке у Власотинцу, тако близу Лесковца, центра текстилног школства. Непостојање текстилне индустрије у Власотинцу није одређивало ученике за занимања текстилне струке. Све до 1956. било их је мало који су завршили

Детаљ са једне од прослава "текстилаца"

текстилно техничку школу у Лесковцу, основану 1927. године. Због тога их и помињемо: Поповић Борислав и Такић Милорад из Власотинца, завршили 1948. године (општи смер), Поповић Олга и Горуновић Смиља из Власотинца, завршили 1950. године (хемијско-текстилни смер), Катић Олга и Поповић Благоје из Власотинца завршили 1951. године (ткачки смер), Стојиљковић Ранко из Власотинца, завршио 1953. године (општи смер) итд. Напомиње се да је прва генерација Текстилну техничку школу у Лесковцу завршила 1931. Године (почела са радом 1927. године). Узгред буди речено да је Текстилну школу за квалификоване раднике у Лесковцу, 1956. године завршио Стојановић Сретен из села Кукавица, а 1957. завршили Анђелковић Миодраг из села Крушевица, Власотинце и Илић Борисав из села Гложане (прва генерација завршила 1950. г.).

Експанзија текстилног школства у Власотинцу настаје врло брзо иза званичног почетка рада Текстилне индустрије Власинка (17.9.1955. г.). У школу ученика у привреди са практичном обухом у текстилној индустрији "Власинка", која је почела са производњом позамантерије и трикотаже, школске 1957/58. године, први ученици били су Живковић Марко (плетена позамантерија) и Ранђеловић Вера (трикотажа). Са осталим ученицима који су практичну наставу изучавали код приватника – кројача и осталих занимања, за опште образовне предмете чинили су мешовити разред. Ванредни предавачи текстилне струке били су Поповић Благоје, Шаруњић Милорад и Ђермановић Милан, сви текстилни техничари текстилне индустрије Власинка.

Развој текстилне индустрије у Власотинцу значно је развио текстилно школство. У сада школи за квалификоване раднике у привреди текстилне струке, школске 1971/72. године знатно се повећава број полазника формира се ткачки и плетилски смер. Предавачи Глигоријевић Војислав, за предмет плетилског смера и Станковић Драган, за предмет ткачког смера. Школске 1972/73. године и завршне 1973/74. за предаваче се ангажују Цветковић Стојадин, плетилски смер и Митровић Јован, ткачки смер, опет као ванредни из радног односа код текстилне индустрије Власинка.

Дуго присутна у образовању кадрова текстилне струке, теоретски и практично у сталном радном односу, је Шушулић Славица. Генерација ученика у привреди школске 1957/58. године од стручних предмета имала је: Технологију текстила (све три године), Техничко цртање (прва година), Стручно цртање (друга и трећа година) и Декомпозиција (трећа година). У школи за квалификоване раднике у привреди, када су већ образовани ткачки и плетилски смер, школске 1972/73. године присутни су предмети: Енциклопедија текстила, Текстилне сировине, Технологија ткања, Преплета и тканина и Пројектовање тканина (за ткаче), односно Енциклопедија текстила, Текстилне сировине, Технологија плетења, Пројектовање плетенина (плетилски смер).

Након отварања Конфекције "Први мај" у Власотинцу, матично предузеће индустрије одеће Први мај Пирот, у школи за квалификоване раднике у привреди, увешће се и конфек-

цијски смер са звањем свршених ученика конфекционар-кројач. А за почетак ангажовано је наставно особље Текстилне техничке школе из Лесковца: Маринковић Светлана, Илић Милош, Ђорђевић Томислав и Радић Боровоје. Коначно се стручно наставно особље за текстилце бити обезбеђено ангажовањем свршених студената Више техничке текстилне школе и Технолошког факултета из Лесковца а углавном из Општине Власотинце.

Потенцира се да су ученици текстилне струке почев од школске 1958/59. године били претежно мушког пола и да су скоро сви по завршетку школе врло брзо постали врсни мајстори и пре завршене Мајсторске школе у Лесковцу, односно Школе за високо квалификоване раднике (Миљковић Драган, Јовић Душан, Ђорђевић Милорад, Стојановић Благоје, Петровић Благоје, Величковић Градимир и др). Ако се у овом тренутку вратимо на даље организационе промене у школству Школски центар за образовање кадрова у привреди 1. 1. 1977. добије назив Образовни центар "Милентије Поповић", са школама "Вук Караџић" и "1. Октобар". Након десет година рада, односно 1990. поменуте школе ће постати самосталне и то као Гимназија "Стеван Јаковљевић" и Техничка школа "1. октобар". Од 1. септембра. 2004. брише се први октобар а остаје техничка школа у којој су и текстилци.

У прилици смо да можемо подсетити на директоре поменутих школа, који су били истовремено директори и ученицима текстилне струке. Наиме, у Стручној продужној школи, директори су били: М. Тополчевић 1945/46 - 1947/48. г. и Воја Фишић од школске 1948/49. до 1949/1950. У Школи ученика у привреди, директори су били Воја Фишић од школске 1950/51. до 1953/54. г. Бора Поповић школске 1954/55, Јован Поповић 1955/56. до 1960/61, Богдан Петровић од школске 1961/62. до 1964/65, Јован Ђукаловић од школске 1965/66. до 1969/70. Надаље, у Школском центру, односно Образовном центру директори су: Томислав Ђокић, Петар Синадиновић, Растко Крчмарик. На три месеца као в.д. Раденковић Александар и Биљана Пејчић дипломирани инжењер текстилне технологије.

Више од 35 година интензивно се развијала текстилна индустрија у Власотинцу, а бар 30 година и текстилно школство. Задњих 15 г. у текстилној индустрији смањује се број упошљеника и ученика текстилне струке нешто је заинтересовано за конфекционаре – кројаче разумљиво је, јер су за самосталан рад у приватном ангажману конфекционару – кројачу потребан најмањи износ улагања у основна средства за рад у односу на остале смерове текстилне струке.

Најзад, помињемо да ће један број свршених ученика Школе ученика у привреди у Власотинцу и Школе за квалификоване раднике у привреди у Власотинцу, текстилне струке, завршити и Школу за високо квалификоване раднике, односно Текстилно техничку школу у Лесковцу. Почев од школске 1975/76. масовније ће се по завршетку трогодишње школе (СКВ) у Власотинцу завршавати и четврта година Текстилне техничке школе у Лесковцу, па и Виша Техничка текстилна школа.

Јован М. Митровић

Од краја 1998. до ове године, дакле за непуних петнаест година, у Власотинцу је одштампано готово двестотине наслова. Осим самосталних издања појединачно и пригодних публикација неких предузећа и установе, преко 90% овог броја изашло је са знаком неке од општинских установа културе. Све је кренуло од редакције Листа Власина, затим Културног центра, Фондације даровитих, која је била посебно вредна у томе, док је сада примат у овој области преузела општинска библиотека.

НАШЕ ИЗДАВАШТВО НИСУ ПОКРЕНУЛЕ ПЛЕМЕНИТЕ НАМЕРЕ ВЕЋ СТРАХ ОД ГУБИТКА ПОСЛА

Покушаћемо да у овом и наредном броју Наше Власотинца погубније објасним овај, можемо слободно рећи, феномен. Јер, у временима када економски услови никако не иду на руку културним активностима, у једној неразвијеној општини, у провинцији, ван главних шокова, званичне општинске установе у Власотинцу зрчевиће се годинама боре да боље упознају своју историју, културу, природне карактеристике, етнологије, лингвистике и групе особености, да сачувају од заборава значајне датуме, догађаје, појаве и људе, да истражују и бележе минуло, као залог будућем. Да постоји индивидуално стваралаштво, да имају даровитим појединцима, да афирмишу културно предузетништво, да створе атмосферу неопходности активностије односа према свом наслеђу и према шаленима којих је увек било

Када се говори о овој теми понјпре треба знати да за наше издаваштво нису заслужне племените намере, ни организована жеља неког званичног одбора, већ страх редакције да не изгуби посао гашењем тек обновљеног излажења Листа Власина. Наиме, када је 1995. године, по пети пут, обновљено излажење Листа Власина било је и оних из врха општинске власти који су га сматрали непотребним и великим трошком за општински буџет. Млада, пуна ентузијазма редакција, забринута да сачува тек засноване радне односе, одлучила је да крене у авантуру издаваштва, не би ли тим додатним послом, о коме до тада није знала ништа, доказала свима коли-

ко је његово постојање неопходно. Наравно, нисмо могли ни да сањемо да ће та идеја наићи на добре реакције и да ће изродити околну продукцију. Као семе које је тињало и чекало праве услове, одједном се просуло у свој својој лепоти обиље ауторске разноликости и стваралачког потенцијала. У овом и наредном броју Нашег Власотинца покушаћемо да вам дамо што приближнији преглед активности из ове области, са списковима издатих дела по установама које су биле издавачи. Верујемо да ће пружени подаци бити драгоцен извор неким будућим библиографима али и сведоци културног тренутка у нашој општини на размеђи два миленијума.

ВЛАСОТИНАЧКА БИБЛИОТЕКА КАО ИЗДАВАЧ

Привилегија издаваштва, припадала је досад неким другим власотиначким установама културе и удружењима (Лист Власина, Културни центар, Фондација даровитих, Удружење Лоза), али се шом друшћву придружила од 2010. године и Библиотека. До сада је она као издавач пошћисала чешћнаесћ наслова, а прави узлећ и доминанћну улогу у овој области планира шокком наредних щодина, односно када се опщће обавеза обезбеђења основних щросщорних и друћих услова за рад.

За четири године, колико се бави овом об- лашћу културног послеништва наша је установа објавила следеће наслове:

2010. година
Власотиначки зборник 3 (Графичар No 5, Власотинце);
Радослав Шушулић - Старинска башта (Графичар No 5, Власотинце);
Мила Петровић - Славуј у кезу (Графичар No 5, Власотинце);
Новица Јовић - Нешто између (Мисленик I) (Графичар No 5, Власотинце) (заједничко издање са Културним центром Власотинца);

2011. година
Слапови Вучјанке - Збирка песама са конкурса Дома културе Вучје (Графичар No 5, Власотинце) (заједничко издање са Домом културе Вучје);
Александар Давинић - Бисери са јужне пруге (Ђак, Лесковац);
Сергеј Александровић Јесењин - Јаруга (песникова проза), превео са руског Љубомир М. Глигоријевић (Графичар No 5, Власотинце) (заједничко издање са Удружењем Лоза);
Лука Крстић - Песничка сазвежђа над Власином (критике, огледи, прикази) (Графичар No

5, Власотинце);
Лука Крстић - Кад липе замиришу (Графичар No 5, Власотинце);
2012. година
Данило Б. Коцић - Изабрани дани (Фото Клик, Лесковац) (заједничко издање са Удружењем писаца Града Лесковца);
Михаил Јурјевич Љермонтов - Русалка (изабране песме), превео са руског Љубомир М. Глигоријевић (Графичар No 5, Власотинце);
2013. година
Гаврило Д. Стојановић - Мани бабу, мани деду (Графичар No 5, Власотинце); Новица

ваштва обезбеђен је континуитет штампања Зборника, а неке врло вредне и за нашу средину значајне књиге убрзо ће доживети друга, допуњена издања. У зависности од брзине којом ћемо успети да скупимо неопходна средства за штампање светлост дана угледаће и следећи наслови: Изникја ми струк босиљак (зборник лирских умотворина власотиначког и црнотравског краја) и Даница Валчић - Градитељско наслеђе Власотинца.

Овде ваља истаћи добру сарадњу са другим установама културе, удружењима и институцима, која ће као резултат дати неколико нових

настова: Риста Т. Николић - Власина и Крајиште и монографија Из животописа професора Ђуре (са Заводом за проучавање села), допуњена издања књига Власотинце које волим и Власотинце је да се пева (са Удружењем Лоза), монографија о сликару Бати Братиславу Анђелковићу и Слапови Вучјанке (збирка песама са конкурса) (са Домом културе Вучје).

Пошто је обавеза материјализације духовног наслеђа и обогаћивање актуелног културног живота усмерена пре свега на очување онога што имамо, али и на представљање онога што данас јесмо. Током наредне, 2013, а тако ће

бити и наредне 2014. године, посебан акценат биће стављен на подстицање и подршку савременим власотиначким ствараоцима, песницима, прозаистима, истраживачима и другима који својим радом и талентом актуелни друштвени живот нашег места чине садржајнијим, занимљивијим и добрим примером другим срединама.

У ту сврху Библиотека је покренула и часопис Наше Власотинце, који управо има за циљ да се сви ти креативци исказају, и да се долазећим генерацијама остави запис о садашњем времену, као и о минулом, које сматрамо темељем за оно што данас јесмо.

ИЗДАВАШТВО ЛИСТА ВЛАСИНА

Почетком 1997. године, када је наступила криза у раду редакције листа Власина и када је распуштено старо уредништво, које је тај посао обављало волонтерски, оштинско руководство је смањило да је најбоље решење да се оснивачка права са Омладинског савеша пренесу на Скупштинску оштинску. То је учињено на седници 25.12. 1997. године. Загашак је, дакле, био ојачаши позиције Листа, како би се његово зашења "скинуло са дневног реда" злонамерника.

Да ли је Лист уопште потребан заједници, како да сачувају своја радна места, била су стална тема размишљања чланова редакције. Решење које се стално наметало било је у увођењу нових активности, а пре свега у покретању изда-

(рекли бисмо непоновљивих, 1998-2006), тај број достигао 49 наслова. Ту рачунамо не само књиге, већ и посебна издања (рађена нарочитим поводима), монографије, брошуре и, као значајно, издвајамо два броја Власотиначког зборника.

фичар, Власотинце);

- мр Томислав Марјановић - Слив Власине (Филекс, Лесковац);

- Гаврило Д. Стојановић - Раздрагана деца (Тадра, Београд);

вачке делатности. Власина је 1995. године издала посебно издање посвећено Винском балу, најзначајнијој манифестацији у Власотинцу. И следеће, 1996. године, штампано је посебно издање поводом новог Винског бала, па је то било читаво искуство младих власотиначких новинара у издаваштву. Редакција у то време, до 1997. године, није имала компјутерску опрему, нити оператора на рачунару који би радио припрему. Новинари су своје, и текстове спољних сарадника, куцали на писаћим машинама, онда их носили, најпре у Лесковац, па онда у Власотинце, оператерима који су тај посао обављали по уговору о делу. Уз то, смештена у неадекватан простор, на спрату ДТВ Партизан, редакција Власине се тада пре борила за голи опстанак него што је била способна да брине о смишљеном увођењу нових облика рада, и то још тако захтевних као што је издаваштво.

Са новом уређивачком концепцијом, визуелно и графички освежена, Власина се појавила у јануару 1998. године. Нови изглед и садржај дочекани су са одобравањем, што је резултирало повећањем тиража, као и већим бројем сарадника. То је, наравно, охрабривало редакцију, која је у 1998. години спремила ново издање посвећено Винском балу (1997. године, због застоја у раду, он није штампан). Осим овога, у 1998. години, Власина је успела да припреми и одштапа и две брошуре, које су рађене наменски.

И тако је кренуло, скромно, несигурно, али предано и одважно, да би после седам година

Појединачно набрајано то изгледа овако:

1995. година

- Вински бал 1995 (ГИП Млади Графичар, Власотинце);

1996. година

- Вински бал 1996 (ГИП Млади Графичар, Власотинце);

1998. година

- 40 успешних година (Беско - Власотинце 1958-1998 (заједничко издање са ИМЗС Беско);

- Црква Светог Димитрија у Добровишу (ГИП Млади Графичар, Власотинце);

- Црна Трава 1943-1998 - 55 година од ослобођења (заједничко издање са општином Црна Трава) (ГИП Млади Графичар, Власотинце);

- Црна Трава (монографија) (заједничко издање са општином Црна Трава) (Ударник комерц, Велика Плана);

- Вински бал 1998 (ГИП Млади Графичар, Власотинце);

1999. година

- Стихови љубави, вере и сумњи (Збирка песама чланова Књижевног клуба "Росуља") (ГИП Млади графичар, Власотинце);

- Вински бал 1999 (ГИП Млади Графичар, Власотинце);

2000. година

- Стихови љубави, вере и сумњи (Збирка песама чланова Књижевног клуба "Росуља") 2. издање (ГИП Млади графичар, Власотинце);

- Изникал ми струк босиљак (Лирске народне песме из власотиначког краја) (ГИП Млади гра-

- Вински бал 2000 (ГИП Млади Графичар, Власотинце).

2001. година

- Станислав Горуновић - 75 година Листа Власина (1926-2001 Прилог за историју Листа) (ГИП Млади Графичар, Власотинце);

- Јоса Савић - Тумба - симбол слободе и непопора (ГИП Млади Графичар, Власотинце);

- Дара Секулић - Реч се игра (песмице о речима и души) (ГИП Млади Графичар, Власотинце);

- Бојана Цветковић Лебанац - Нови акорди (песме) (ГИП Млади Графичар, Власотинце);

- Бобан Станковић - Пут до истине (Филекс, Лесковац);

- Вински бал 2001 (ГИП Млади Графичар, Власотинце).

2002. година

- Раде Јовић - Грумен земље (песме за децу) (ГИП Млади Графичар, Власотинце);

- Сергеј Александрович Јесењин (превео Љубомир Глигоријевић) - У души се све ватре следиле (изабране песме) (ГИП Млади Графичар, Власотинце);

- И колонија карикатуриста Вински бал (ГИП Млади Графичар, Власотинце);

- Даница Валчић - Културни центар Власотинце (Првих тридесет година) (ГИП Млади Графичар, Власотинце);

- Радослав Шушулић - Зимско мировање (ГИП Млади Графичар, Власотинце);

- Лука Крстић - Године маслачка (ГИП Млади

Графичар, Власотинце);

- Милица Шушулић - Хвала ти на оловци (ГИП Млади Графичар, Власотинце);
- Божидар Божа Радојловић - Да злочин не оде у заборав (ГИП Млади Графичар, Власотинце);

- Даница Валчић - Градитељско наслеђе Власотинца (ГИП Млади Графичар, Власотинце);
- Вински бал 2002 (ГИП Млади Графичар, Власотинце).

2003. година

- Раде Јовић - Грумен земље (ГИП Млади Графичар, Власотинце);

- Срђан Милош - Којекуде (ГИП Млади Графичар, Власотинце);

- Велимир Лима Стаменковић - Шишава и Шишавци (ГИП Млади Графичар, Власотинце);

- II колонија карикатуриста Вински бал (ГИП Млади Графичар, Власотинце);

- Слободанка Давинић - Зрење (ГИП Млади Графичар, Власотинце);

- Срђан Јовановић - Мале боцке великог домета (Цицера, Лесковац);

- Звонко Ј. Стојиљковић - Јужни ветрови са Нехаја (ГИП Млади Графичар, Власотинце);

- Власотиначки зборник 1 (ГИП Млади Графичар, Власотинце);

- Вински бал 2003 (ГИП Млади Графичар, Власотинце).

2004. година

- Добросав Ж. Туровић - Горња Јабланица људи и време (ГИП Млади Графичар, Власотинце);

- Велимир Лима Стаменковић - Спомен обељења Власотинца (ГИП Млади Графичар, Власотинце);

- III колонија карикатуриста Вински бал (ГИП Млади Графичар, Власотинце);

- Невенка Поповић - Јабучка сестринства (ГИП Млади Графичар, Власотинце);

- Славица Анђелковић - Ветровити трен (ГИП Млади Графичар, Власотинце);

- Срба Такић - Схватање судбине (ГИП Млади Графичар, Власотинце);

- Велимир Лима Стаменковић - Власотиначка гимназија (ГИП Млади Графичар, Власотинце);

- Раде Јовић - Бесна кобила (Тренд, Лесковац);

- Станислав Горуновић - Фудбалски клуб Власина - Од општинске до Друге савезне лиге (ГИП Млади Графичар, Власотинце).

2006. година

- Власотиначки зборник 2 (ГИП Млади Графичар, Власотинце).

Уз ово, редакција је припремила и сет разгледница са мотивима Власотинца (2001), годишњак Звонце, лист Основне школе "Синиша Јанић" радила је 2002. и 2003. године, а посебно издање "Самодопринос 2002-2007", поводом расписивања самодоприноса, 2002. године. У 2003. години редакција Власине урадила је и два броја листа Глас Црнотраваца, чије је издажење финансирао Удружење Црнотраваца из Београда. У 1999. и 2000. години излазила је и "Мала Власина", додаток уз лист, која је била намењена ученицима основних школа, са њиховим прилозима и информацијама из школе. Укупно је изашло 11 бројева "Мале Власине", са жељом да се однегују нови сарадници, да се повећа читаност и претплата на лист, да се школе и месне заједнице покрену на бољу сарадњу. Питање је да ли због послератних услова или финансијске оскудице ипак намера да овај додаток дуже траје није успела.

Овде треба истаћи да је компјутерску припрему готово свих, овде побројаних, књига и пригодних издања, с посебном ревношћу и одговорношћу, обављао Маринко Ђорђевић. Такође, ваља поменути, да од 2004. године на књигама које је припремила редакција Власине, као издавач се потписује Културни центар Власотинца - Информативни лист Власина, а од 2007. године као издавач се потписује само

Културни центар.

Морамо навести и занимљиву чињеницу да је у време НАТО агресије Власина редовно излазила, додуше у мањем обиму и са промењеном концепцијом, али и да је у тој години успела да припреми и одштампа две веома важне књиге за Власотинце: Збирку лирских народних песама властичког и црнотравског краја "Изникја ми струк босиљак" и збирку песама власотиначких песника "Стихови љубави, вере и сумњи". А то, засигурно, у то време, није било нимало лако.

Иако је сваки од горе побројаних наслова важан за рад листа и сваки је значајан на свој начин, ипак, било је међу њима и оних који су добили посебна признања, па их зато овом приликом посебно издвајамо. Збирка песама Даре Секулић "Реч се игра" је 2002. године, на 31. Бранковом колу у Сремским Карловцима, добила награду "Печат вароши сремско-карловачке", односно - проглашена је књигом године. Као вредно признање треба нагласити и то да је роман Радета Јовића "Бесна кобила" откупљен од Министарства културе 2005. године. За углед који је имао лист Власина, пре свега захваљујући свом издаваштву, најбоље сведочанство је што је један број угледних стваралаца из других места са југа Србије желео да му, управо, Власина уради и потпише књигу као издавач (Срђан Јовановић, Добросав Туровић, Раде Јовић, Дара Секулић).

Уз нове књиге ишле су и промоције истих, чиме је Власина проширила своју делатност и још више изашла у јавност. О њеним активностима се чуло више и гласније, и то не само у Власотинцу, већ и ван њега. Осим тога, велики број власотиначких сликара појавили су се као илустратори књига, што је још један допринос Власине подстицању културних догађања.

Можда би овде требало истаћи, ради потпунијег увида у тему коју обрађујемо, да је и пре

и после припајања листа Власина Културном центру било пар њихових "излета" у издаваштву, и то:

1996. година

- Лука Крстић - Власотинце (Препрес: Argus System - Лесковац);

1997. година

- Тихомир Ђорђевић - Белешке о Власотинцу (репринт издање) (Цицера - Лесковац);

- Власотиначки небосклони (заједничко издање са ОШ 8. Октобар и Акопит Београд) (Акопит-Бодекс, Београд);

2007. година

- Никола Митровић - Црнатово - Прошлост и садашњост (Графичар No 5, Власотинце);

2009. година

- Раде Јанков - Док потписујем нечије речи (Либро Цомпан - Краљево);

2010. година

- Раде Јанков - Власотинце 1804 -1878. (Графичар No5, Власотинце) (заједничко издање са СО Власотинце);

2013. година

- Радивоје Б. Прикић - Историја Власотинца и околине (од праисторије до 1941. године) (Стандард 2, Београд).

Иако је све изречено ту непосредно из нас, ипак га овде објављујемо из барем два разлога: још поседујемо сваки од издатих наслова и можемо да посведочимо о томе, али и због тога да се схвати ентузијазам и пожртвовање групе младих људи који су себе потпуно ставили у службу војој заједнице, желећи да јој што више допринесу, у области у којој делују.

То су, свакако, чињенице које, ако не заслужују посебне похвале онда заслужују бар поштовање према људима који су то успели да остваре. Зато и овај напис има потпуно оправдање, као пример другима.

(ово је део Шекста који је објављен у Власотиначком зборнику 3)

ИЗДАВАШТВО ФОНДАЦИЈЕ ДАРОВИТИХ "ХРИСТИФОР ЦРНИЛОВИЋ"

Писаћи о издаваштву Фондације даровитих значи писати о чуду, покушавају да се од заборава сачува време које нимало није било наклоњено тој делатности, а она је ипак бујала, развијала се и цветала иако да је Власотинце, и у ширим културним круговима, по њој било познато и прекопознато. Ентузијазам који је у овој области ионирски показивала редакција листа Власина пренео се на Фондацију даровитих од 2006. године, када је, преузимањем из Културног центра, у њој почео да ради иницијативни ових редова

Осека на пољу издаваштва од 2004. до 2006. године, после полетног рада младе и жељне доказивања редакције Листа Власина, сада је, у новим условима, у новим околностима, добила још јачи ветар у леђа. Наоружан искуством, охрабриван ствароцима који су били жељни публикација својих радова, разочарани што је у оквиру Културног центра преостала да се води

брига о томе, Срба Такић је сада имао још више времена да се посвети ономе о чему је посебно водио бригу - подстицању културног стваралаштва локалних аутора.

Као што је у листу Власина имао подршку од Весне Милтеновић, Светлане Станковић, Снежане Ђокић и Бобана Димитријевића, тако је сад нашао више него захвалног сарадника

ка у Драгану Миљковићу, који је обављао компјутерску припрему свих књига, а у неким је био и технички уредник. Поред њега, понекад су у помоћ прискакали и остала два радника Фондације, Новица Стојиљковић и Владимир Здравковић, а када је, као хонорарни сарадник стигла Светлана Милосављевић, дала је посебан допринос у раду на припреми књига за штампу. Зарад истине треба рећи да су у оквиру Фондације, у њеним просторијама, са техником којом је располагала, и у радно време, припремљене и књиге других издавача (Лоза, Библиотека), а један део издатих књига није имао знак издавача, нити каталожке ознаке, јер је њихов уредник процењивао да то, из различитих разлога, не би било упутно. Наравно, и те књиге је припремала иста екипа.

Тако је Фондација даровитих (или пуним називом Фондација за подстицање развоја и унапређење рада са даровитом децом и омладином на територији општине Власотинце), ако се чак и не рачуна њена основна делатност више него оставила трага у културном животу Власотинца, у времену у којем је деловала, а шта је била њена основна делатност и циљ формирања и садржај његових послова и активности (према решењу о упису у Регистар друштвених организација – удружења грађана, од 29. 6. 1998): "подстицање развоја и праћење даровите деце и омладине, подстицај и помоћ школама, друштвеним организацијама, установама и др. институцијама у области науке, културе, уметности и спорта које окупљају даровиту децу и омладину, помоћ учешћу на такмичењима, смо-трама и др".

Услови за рад у њој су били више него скромни, понижавајући чак, али о томе као да нико није водио рачуна, нити је марио. И без телефона, дуго и без интернета (а и онда са изузетно слабом протоком), са мокрым чвором због којег би свака инспекција затворила рад установе, у Фондацији је за пет година, од 2006. до 2010. године, припремљено и са њеним знаком издата чак 31 књига. Овде треба нагласити да је Фондација регистровала у ISBN агенцији још две своје књиге (једну од њих и припремила), али оне до сада нису одштапане (Звонко Стојиљковић – Путеви што у амбис воде, 2007, и Јасмина Митровић – Кула од песка, 2008). Поред њих, за издавача Центар за истраживање и проучавање културно-историјске баштине Југа Србије припремљена је 1 књига, за Удружење Лоза биле су припремљене 4 књиге, а за Народну библиотеку "Десанка Максимовић" 10 књига. Уз то припремљено је још 11 књига које немају ознаку издавача. Дакле, закључно са 2013. годином, укупно је урађено 58 књига, што је бројка која заслужује свако признање.

По годинама то је изгледало овако:

2005. година

- Наука је изазов младости и храбрости (зборник истраживачких радова чланова Фондације) (ГИП "Млади графичар");

2006. година

- Велимир Стаменковић Лима - Христифор Црниловић - Кица (водич кроз живот и дело) (Графичар No 5, Власотинце);

- Драган Т. Цветановић - Расцветала нада (Графичар No 5, Власотинце);

- Предраг Станковић - Моје село Велико Беоњинце (Графичар No 5, Власотинце);

- Велимир Лима Стаменковић - Репта геј - Све шече све се мења (Графичар No 5, Власотинце);

- Др Јелена Ристић - Водич за родитеље - Приручник за превенцију злоупотребе дрога (Графичар No 5, Власотинце).

2007. година

- Данило Коцић - Песма жени ("Дал ћеш мени оиеш доћи...") (Графичар No 5, Власотинце);

- Криста Бокић Кица - Нека дела буду вреднија од речи (Графика Винс, Лесковац);

- Петар Станковић - Сломљене душе (Графичар No 5, Власотинце);

- Брана Милошевић Стаменкова - Песма љубави (Графичар No 5, Власотинце);

- Велимир Лима Стаменковић - Основна школа Шишава (Графичар No 5, Власотинце);

- Др Јелена Ристић - Водич за родитеље - Приручник за превенцију злоупотребе дрога (Графичар No 5, Власотинце);

- Михаил Јурјевич Љермонтов - превео Љубомир М. Глигоријевић - Тестамент (Графичар No 5, Власотинце);

- Кућа од расцветалих жеља - Збирка песама чланова Друштва завичајних песника Власотинца (Графичар No 5, Власотинце);

- Ковиљка Ступар Миленковић - Њена су времена (Графичар No 5, Власотинце);

- Гаврило Д. Стојановић - Жубор живота (Графичар No 5, Власотинце);

- Часлав Динчић - Из прошлости Црне Траве - Прилози за историју црнотравског краја (Филекс, Лесковац);

- Франциско Искиердо Риос - превела Милица Д. Шушулић - Дечја књижевност у Перуу (Цицера, Лесковац);

- Драгиша Илић Гиша - Овај живот својим током тече (Графичар No 5, Власотинце);

- Мила Петровић - Госиодари живота (Филекс, Лесковац);

- Брана Милошевић Стаменкова - Жал за братом (Филекс, Лесковац);

- Станиша Нине Стојиљковић - Нинетове питалице (Филекс, Лесковац).

2008. година

- Никола Митровић - Пчелица ми ниско лети (Графичар No 5, Власотинце);

- Предраг Станковић - Прст (Графичар No 5, Власотинце);

- Милица Митић - Мој сан (Графичар No 5, Власотинце);

- Ковиљка Миленковић - Жиг у преображењу (Графичар No 5, Власотинце);

- Мирослав Младеновић Мирац - Планинска ората (Графичар No 5, Власотинце);

- Сергеј Александрович Јесењин - Ана Сњегица и друге поеме - превео Љубомир М. Глигоријевић - (Графичар No 5, Власотинце);

- Гаврило Д. Стојановић - Конопнички жамори (Графичар No 5, Власотинце).

2009. година

- Мила Петровић - Улица (Графичар No 5, Власотинце);

- Стојанка Цака Петковић Ђокић - Пожели срећу (Графичар No 5, Власотинце);

- Андреа Милошевић - Једна суза (Графо Ш, Лесковац);

- Милица Станојевић - Снови непозвани (Графичар No 5, Власотинце);

- Јелена Сарић - Сунчеве бројанице (Графичар No 5, Власотинце);

- Петар Шкундрић и други - Текстилни материјали (Уџбеник за Технолошко-металуршки факултет) (Графичар No 5, Власотинце);

2010. година

- Велимир Лима Стаменковић - Власотиначки крај у Балканском и Првом светском рату (Графичар No 5, Власотинце);

- Тихомир Тасић / Владимир Тасић - Финансијски менаџмент (Графичар No 5, Власотинце);

- Тихомир Тасић / Владимир Тасић - Монархна економија (Графичар No 5, Власотинце);

- Тихомир Тасић / Владимир Тасић - Јавне финансије (Графичар No 5, Власотинце);

Наравно да је оваква издавачка продукција изискивала и представљање уређеног те је организација промоција издатих књига била још једна од активности Фондације даровитих. Њихова добра посећеност, као и добра сарадња са књижевним клубовима и установама културе из других средина, охрабривала нас је да наставимо у истом правцу.

Управо у то време завршавана је припрема трећег Зборника 3 који је требао да буде круна издаваштва Фондације даровитих. Ипак, председник Скупштине Фондације је сматрао да је

издаваштво узело толико маха да се на уштрб њега друге активности Фондације запостављају. Уз то, сматрао је да се некритички издаје "све и свашта", што руши углед Фондације. Зато је одлучио да се са том активношћу прекине, тим пре јер је Срба Такић већ именован на место директора општинске библиотеке. После такве његове одлуке Зборник 3 је одштапан са знаком Библиотеке. У току 2010. године припремљена је одштапана књига Велимира Стаменковића "Власотиначки крај у Балканском и Првом светском рату", али долепотписани није уврштен ни у одбор за њену припрему ни у уредништво. Ово је била неочекивана одлука аутора, који је и председник Скупштине Фондације, ако ни због чега другог онда због чињенице да је Срба Такић био уредник свих напред побројаних књига и организатор (уредник издавачког) програма Фондације.

Било како било, Народна библиотека је до краја 2010. године већ имала неколико књига као издавач, те је прекид сарадње можда био најбоље решење. Фондација је наставила да обучава талентовану децу, а Библиотека је преузела кормило издаваштва.

(Ово је гео Шексша који је објављен у Власотиначком зборнику 4)

Тему броја припремио Срба Такић

ЈУБИЛЕЈИ

ДАН БИБЛИОТЕКЕ СВЕЧАНИЈЕ

Библиотеке "Десанка Максимовић", 16. маја ове године, обележила је свој дан у новом простору, у коме је одавно смештена. Свечаност поводом 101. годишњице ове угледне установе културе приређена је у обновљеном здању тзв. Палате Милана Валчића, односно у Управној згради ГП Црна Трава.

Поред бројних гостију, најстарију власотиначку установу културе, на њен дан, посетили су ученици основних школа и полазници вртића. Они су том приликом добили бесплатне чланске карте и могућност да се од најранијег детињства друже са књигама. Са њима је тог сунчаног дана, у дворишту прелепог здања, друговао и Власта Ценић, дечји песник и неприкосновени аутор поезије на дијалекту.

"Обележавање 101. годишњице Библиотеке предствала задовољство али и велику обавезу за све нас који имамо част да радимо у установи са оволиким трајањем. Захваљујући подршци локалне самоуправе, многобројним установама и појединцима, као и министарствима, успели смо да Библиотеку, која прославља прву годину другог века свога постојања, обновимо у тој мери да то заслужује свако поштовање. Поред обновљене Гигине куће, добили смо на коришћење и Управну зграду ГП Црна Трава, још један репрезентативни објект у нашој вароши, а како и доликује храму књиге – истакао је директор Библиотеке Србољуб Такић.

Свечаност је настављена у Гигиној кући, где су подељена признања највернијим читаоцима и појединцима који су се током прошле године показали као највећи дародавци књига за обнову књижног фонда или су на други начин помогли њен рад.

С. Шанковић

ЗАДУЖБИНАРСТВО У ВЛАСОТИНЦУ

(Др ЈОВАН ЈОВАНОВИЋ - ЈОВАНИЈАНУМ)

Задужбинарство као српска традиција; Где смо данас.

Добročинство у виду задужбинарства у Србији има, слободно можемо да кажемо, трајну вредност, без обзира на вишедеценијски застој и обезвређивање ове институције. Задужбинарство, уз крсну славу има у српском народу најдужи континуитет, па није претерано тврдити да је оно битна одлика бића српског народа, и једно од његових најлепших врлина.

је српском народу непроцењиве вредности у култури духовности, архитектури и фреско-сликарству, што је кроз историју имало велики значај на очување културног и духовног идентитета српског народа и православне вере.

Поновном појавом, након ропства под Турцима, српске државности и преласка капитала у руке појединаца, почиње и оснивање задужбина које доживљавају своју ренесансу у 19. и првој половини 20. века. Овом приликом издавам неке који су своју имовину поклонили свом "отечеству", попут капетана Мише Анастасијевића, Илије Милостаљјевића Коларца, Велимира Теодоровића, Николе Спасића и Михајла Пулина.

Овакве врсте задужбинарства у Власотинцу нема. Постоје бројни примери добročинства која су се

Ипак, пример задужбинарства овакве врсте које се може повезати са Власотинцем је „Јованијанум“, задужбина коју је тестаментом основао др Јован П. Јовановић, срески лекар у пензији, 1909. године. Др Јован Јовановић је рођен 1845. Године у Смедереву, у трговачкој породици, од оца Павла и мајке Милице. Након успешно завршене основне школе одлази у Београд, где завршава гимназију. Оставши рано без оца био је принуђен да се сам издржава послужујући по богатим београдским кућама и помажући слабијим ђацима. Због трагичне смрти једне од сестара и вољене девојка Смиље (због небриге лекара, како је често говорио), напушта тек започете студије и одлази, као државни питомец, на студије медицине. Са дипломом доктора Бечког универзитета враћа се у Србију, али не жели да остане у Београду већ се са младалачким жаром упушта у борбу против заосталости, примитивизма и надарилекарства, најпре у књажевачком а затим у врањском и власотиначком крају.

Учествовао је, као санитетски поручник, у ратовима Србије 1876-1878. године и носилац је Споменице из тих ратова. Одликован је Медалом поводом 40. годишњице Светоандрејске скупштине, 1899. године, и Медалом н.в. краља Петра I, 1904. године.

Најдужи период живота и службовања, као и време после пензионисања, провео је у Власотинцу, где је и написао тестамент, 7. августа 1908. године. У њему је своју последњу вољу изразио речима: „Пошто нисам жењен, а наравно да не мислим да се женим у овим годинама, те у случају смрти немам наследника законитих, то ће сва моја имовина – тековина припасти Српској академији наука Краљевине Србије као мом једином искључивом наследнику. Али ово ће моје имање ипак бити издвојено од имања Српске академије наука, важиће као једна задужбина и ова ће задужбина носити име 'Јованијанум'“.

Болестан одлази у Карлове Вари, на лечење и ту умире 15. септембра 1909. године, у 64. години живота. Сахрањен је у Београду, уз све државне почасте и у присуству чланова Српске краљевске академије наука, представника свештенства, ђака београдских школа и многобројних пријатеља. На његовом гробу Српска краљевска академија наука је подигла споменик чији су аутори академици Богдан Поповић и вајар Ђорђе Јовановић.

Званично је Задужбина 'Јованијанум' основана 1909. године, са главницом од 465.000 динара у злату и хартијама од вредности. Сагласно циљевима које је сам добročинитељ унео у тестамент, а од којих овом приликом издвајам: 'а) образовање младића за медицинске и правне науке, б) штампање научних дела од вредности, издржавање боле-

сника и сиротих девојака, и то девојкама да се даје на име удомљења и то у варошима: Смедереву, Врању, Књажевцу и Власотинцу" – додељено је 1936. године 5.000 динара болницама у Смедереву, Књажевцу и Власотинцу и 1938. године 10.000 динара за удомљавање сиротих девојака у наведеним местима.

Задужбина „Јованијанум“ постојала је до 1946. године када се утапа, као и многе друге српске задужбине, у јединствени Државни фонд ФНРЈ за науку. На овај начин задужбински фонд је опљачкан а услови из тестаmenta: „... да само српски држављани имају права на потпору из фонда и то важи за српске држављане источно-православне вере...“ занемарен је зарад утопистичке (титоистичке) идеје о „братству и јединству народа и народности“.

Људи из Власотинца и околине су дуго памтили др Јована Јовановића, лекара и дивног човека, познатог по надимку 'Кантакузен', да би данас, као и многи други знаменити људи Власотинца био заборављен. Користим ову прилику да подсетим да је овај племенити човек даривао цркви у Власотинцу једно од три звона, која и данас звоне и позивају на добročинства и племенитост, уз ону народну: „Срећан је онај који помаже а не онај који помоћ прима!“

Задужбинарство, као својеврсна институција, губила се, током дуге историје само два пута: за време ропства под Турцима и током владавине комунистичке идеологије. Демократизацијом друштва, посебно после распада Југославије, у Србији се јављају покушаји обнављања задужбина, али и стидљиве појаве изворног добročинства – оснивање задужбина или фондова. Стварањем савремене државе, каква је Србија увек била, од Немањића до данас, вратићемо веру у добročинство и задужбинарство. Задатак је то тежак али има наде, а њу, у Србији, потврђују Новак Ђоковић и други часни изузеци.

Власотинце, попут многих градова, има моћности за препород, има младе људе који, радећи у Србији и негде по свету, стичу капитал. Треба их подсетити и охрабрили, али искрено и без ситношићарских подвала, да се врате заборављеним вредностима својих очева – поштењу, племенитости и добročинству. Не треба их пожуривати, примере имају: поклон кућа г. Живковића цркви, легат г. Миодрага Нагорног библиотеци, а ту је и неуспели покушај оснивања задужбине „Стаменков дом“. Решење за овај последњи пример је једноставно – један или више удружених привредника могли би, исплатом наследника породице Милошевић (Стаменкови), као задужбинари, попут др Јовановића, да овековече своја имена и помогну Власотинцу и отечеству.

Слободан Ђукловић

ЈУБИЛЕЈИ

ПРОСЛАВЉЕН НЕГО РАНИЈИХ ГОДИНА

Задужбина је стара српска реч која је прво изговарана као „задушје“, што значи за душу и у основи представља улагање личног капитала за опште добро ради овековечења свег имена. Радити мукотрпно читавог живота, штедети и стицати богатство, а затим га великодушном поклоници свом народу, представља појаву која код других народа не постоји или је врло ретка. Овај вид добročинства сеже дубоко у историју, до стварања српске државе и племените лозе Немањића.

Више од два века развоја средњовековне српске државе подарило

најчешће сводила на помоћ код изградње цркве или за њену поправку, куповину црквених звона и даривању цркве и школе било у новцу или одговарајућим поклонима. Посебно у првој половини 20. века честа појава добročинства огледала се у помоћи удружењима и појединцима од стране власотиначких породица и њихових чланова, давањем новчаних прилога, у својству приложника и добротвора. Од бројних примера овом приликом наводим учитеља Петра Спирића, индустријалца Владу Илића Мумџиског и пуковника Владу Ђекића.

ВЛАСОТИНЦЕ КАО ПРЕДГРАЂЕ ЛЕСКОВЦА

Слика Власотинца у Лесковачком гласнику (1921-1941)

Недељник Лесковачки гласник (1921-1941) најзначајнији је медиј у међуратном периоду за подручје Лесковца и његове најшире околине. У ситуацији када је више од половине становништва неписмено, тираж овог гласила је достигао и до 2000 примерака, што довољно говори о његовом утицају. Основан је као маркетиншка подршка лесковачкој индустрији, па су га зато финансирани индустријалци браћа Илић, потомци чувеног власотиначког богаташа Косте Илића Мумџије. Званични власник био је Тихомир Илић, Костин унук од сина Михајла. Две године након оснивања Илићи препуштају овај недељник Лесковачкој трговачкој омладини, а готово све време уредник је угледни културни делатник Сретен Динић.

Изашло је око 1000 бројева Лесковачког гласника и скоро у сваком броју објављена је барем по једна вест о Власотиначком срезу, који је обухватао подручје данашњег Власотинца, Грделице и Црне Траве. Анализом тих чланака видимо са каквим проблемима се суочавало становништво, односно какве су биле културне, друштвене, економске, образовне, спортске и друге околности у срезу. Ми за ову прилику бирамо садржаје који би могли бити занимљиви данашњем читаоцу, са посебним освртом на комшијске трзавице између економски надмоћног Лесковца и традиционалног Власотинца са славном ратничком прошлошћу.

Варошица чувена по својој прошлости

Прилично објективну слику Власотинца до средине 20-их година прошлог века дала су два новинара Лесковачког гласника. Аутор првог текста је уредник Сретен Динић, који је једно време био задужен и за школство у Власотинцу. Он је рођен у Великом Шилеџевцу код Крушевца, а својим радом много је помогао лесковачки крај као народни учитељ, новинар и књижевник. Други чланак написао је Богољуб Горуновић, у то време професор историје у Лесковцу, иначе рођени Власотинчанин. Оба аутора написала су доста афирмативних текстова о Власотинцу, додуше касније када је било више разлога за похвале. У сваком случају у добронамерност и обавештеност ових новинара немамо разлога да сумњамо.

ГИФИТИЗАМ И КУЛТУРА, (Сретен Динић одломак)

Варошица Власотинце чувена је по својој прошлости због величине духа њених предака. Њихови устанци противу Турака кроз цео 19. век остаће као једна сјајна епизода у листовима њихове историје. И данас се спомињу стари људи: "Ја знам кад је горело Власотинце". Ти исти Власотинчани који су умели да дижу устанке и да умиру на вешалима турским, нису били глуви ни према култури. Они су подигли још онда цркву лепшу од лесковачке, а тако исто и школу. Данашњи Власотинчани који располажу много већим материјалним средствима, који уживају потпуну слободу, тој започетој култури за 40 година нису од ослобођења додали још ни једну циглу, ни једну ћерамиду, ни једну зграду. За опште културне циљеве, нису приновили, већ се још моле Богу у старој цркви, деца уче у старој згради, и суд суди у оној истој згради у којој је била турска стражара. Али зато су подигли све оно друго што доноси личну ренту. Гивитизам је дакле и њих обузео. А што је најжалосније он их је позавањао толико, да је Лесковачки првостепени суд увек пун и препун предметима њихових парница. Откуд могу такви људи који једни другом тако рећи о глави раде да подижу културу? И кад нешто започну и кад сами увиђају да треба нешто да раде, лична омраза увек се умеша поквари им тај посао. Каква иронија, за њихове славне претке! (ЛГ бр.45, 1923)

ВЛАСОТИНЦЕ У ПЕРСПЕКТИВИ ЕКОНОМСКИХ ЧИНИЛАЦА, (Богољуб Горуновић одломак)

Власотинце има формирану своју колективну душу - она је јака као живи организам и пре је

утицала у позитивном смислу, када се је требало борити с Турцима, сада, нажалост, у негативном када се треба борити с незнањем. Многи Власотинчани попримали су елементе новог живота, али су они, ипак, били немоћни да их одрже кад год су долазили у додир с том заједничком душом. Она је одмах изглачавала све неједнакости и увлачила све новине у своју утробу не да их тамо преради, већ да их сасвим угуши. Та заједничка душа има у себи пуно старога, патријархалнога, тако да сада, када је човечанство тако одмакло, она изгледа конзервативна и старинска. Само, што је утешно, наш конзерватизам не носи у себи клицу дегенерисања, већ обележје заосталости у културном погледу. Економске прилике, кретане у истој атмосфери, рад истог посла, привезаност за

Купање је почело...

Посетите реновирану башту са плажом

„Ваздушна Бања” - Власотинце

где ћете бити услужени првокласним алкохолним и без алкохолним пићем.

Разни мезелуци спремају се под контролом управе. Сваког празника и недеље, на пространој тераси баште

ДАНСИНГ

Свира: омиљени jazz оркестар „таргос” С. К. „В л а с и н ц е” и блез музика.

Услуга и ред савршен.

Посетите „Ваздушну Бању” — Власотинце

Реклама у Лесковачком гласнику, бр.23, 10.6.1933.

земљу од које се очекује сав приход - све је то утицало да моћ целине буде јака и да не да, да се врши јака промена на власотиначком организму. И све дотле докле год се не изврше промене основних економских фактора, који условљавају другачији развитак, не може се говорити ни о каквом прогресу. (ЛГ, бр.51, 1926)

На основу ових чланака изгледа да почетком 20. века разлика између Власотинца и Лесковца није никад била већа у новијој историји. Поред економске снаге Лесковца, који је био један од највећих индустријских центара у новоствореној држави, пада у очи нарочито културни јаз између два суседна места. Од ослобођења од Турака у вароши није изграђен ниједан велики објекат од општег културног или образовног значаја. Стање ће почети да се мења на боље крајем 20-их година, а резултати тих промена биће посебно упадљиви током наредне деценије. Ако се мора одредити пресудна година у којој је Власотинце одлучно кренуло напред, онда је то 1929. година, када је завршен Народни дом, формирана Државна грађанска школа, основан одбор за подизање спомен-чесме борцима за слободу и уступљено је земљиште за изградњу Задружног дома винарско-виноградарске задруге. Док је 18. септембар 1932. године био датум када су се десила у Власотинцу чак три значајна догађаја: освећење споменика палим ратницима (1809-1918), освећење соколске заставе и подума виноградарске задруге (ЛГ бр.39, 1932). То

је било једно од најмасовнијих окупљања грађана Власотинца. Дошло је много људи са свих страна, а међу њима епископ нишки Доситеј и супруга Владе Илића, која је била дародавац соколске заставе. Учествовала су на манифестацији бројна власотиначка, лесковачка и нишка друштва: певачка друштва Његош, Братство и Бранко, соколски музичари из Лесковца, нишки војни музичари... Тако су се у вароши постепено побољшавали услови за живот и новинар Гласника каже да "ко није био у Власотинцу за једну деценију па дошао сад, он је могао само да се изненади". Подрум виноградарске задруге подстакао је производњу вина, па је и матријална ситуација била боља. Крајем 30-их година коначно је успео да заживи и лист Власина. И резултати СК Власине у другој половини деценије били су најбољи у дотадашњој историји клуба. Из тог периода имамо рекламу за летњу башту "Ваздушна бања" где су уз јело и пиће могао слушати џез оркестар Мароко. Посебну пажњу заслужује племенити Власотинчанин Гаврило Милошевић, који, иако је припадао средњем сталежу, поклења свој плац поред купалишта на Власини за изградњу Ловачког дома (ЛГ бр.34, 1936). На територији среза економски напредак осећао се и у Грделици, чија је текстилна фабрика успешно радила, а њен власник Јован Л. Јовановић је поклатио вароши своју задужбину Цркву Светог Јована на Ивандан 1937. Наравно, било је још доста нерешених животних проблема, поготову у планинском делу среза, нпр. до Црне Траве се и даље стизало планинским стазама. Тада се покреће јавна расправа о изградњи пруге Пирот - Власотинце - Лесковац - Лебане - Туларе - Приштина. Током 1925. и 1926. Лесковачки гласник пише о потреби и економској исплативости пруге. У расправу су укључени бројни интелектуалци, али као што се зна то је само још једна утопија тог времена.

Власотинчани нису људи васпитани у гангстерском духу

Српске поделе имају митске размере и одавно су ушле у колективну свест. Довољно је да једна група Срба стане са једне стране реке, а друга са друге стране и ето поделе на ове и оне. Тако је Јужна Морава као природна граница између Власотинца и Лесковца, постала "узрок" још једне српске поделе - "до Мораву и преко Мораву". И када једна подела настане, онда се стално поткрепљује предрасудама које временом постају "докази" за оно што се тврди. Иако Лесковачки гласник генерално гледано даје објективно слику Власотинца, ипак у неким чланцима предрасуде о Власотинчанима испливају на површину. Случај пребијеног лесковачког трговца Васе Маријановића на власотиначкој пијаци уздрмао је духове. Наиме, једног петка 1936. године претучен је брашнарски трговац, а у Гласнику се тај случај осуђује речима "какви су то људи који су могли да насрну на поштену зараду једног човека" (ЛГ бр.9, 1936). У наредном броју уредник је добио писмо од Александра Поповића, председника општинске управе у Власотинцу, који објашњава да је лесковачког трговца у ствари претукао неко из лесковачког села. Он тражи заштиту уредника од неких лесковачких "новинара" који карикирају Власотинце "час као село, час као разбојничко гнездо" и

додаје да "Власотинчани нису људи васпитани у гангстерском духу". Уредник одговара да се критикује појава, а никако цело место и споредно је што се то десило баш у Власотинцу, јер се такви инциденти могу десити било где. Он подсећа на бројне афирмативне текстове о вароши на Власини и како нема разлога да неко пише "неповољно о Власотинцу, кад је оно предграђе Лесковца".

И Власотинчани се боље пласирали од Лесковчана

Комшијски односи Власотинчана и Лесковчана преносили су се и на друге средине, рецимо на Београд. Пошто је број становника престонице у међуратном периоду утростручен, велики број досељеника формирао је разна завичајна удружења у Београду. Тако су Власотинчани имали своје удружење већ 1928. године, а Лесковчани 1933. Узрок томе је чињеница да је планински део Власотиначког среза због тешког живота почето са иселјавањем одмах по ослобођењу од Турака. Још почетком 20. века Црнотравци су били предузимачи у Београду, где су неки живели са породицама, нпр. браћа Милентије и Миодраг Поповић, који су после Другог светског рата постали београдска елита. Такође, Влада Илић један од најбогатијих Срба, најмлађи син Косте Мумције, водио је две текстилне фабрике у Београду, а доста радника довео је из родног Власотинца. Све је то утицало да Власотинчани међу првима имају своје завичајно удружење. У новогодишњем броју Лесковачког гласника за 1933. постоји чланак "Лесковчани у Београду", у којем неименовани новинар критикује своје земљаке због неорганизованости: "И Власотинчани се боље пласирали од Лесковчана. Њихов један човек бар је успео да буде председник општине у Београду". Мисли се на Милана Нешића који је од 1930. до 1932. био први човек престонице, а већ 1935. то је успео и Влада Илић. Крајем исте године Лесковчани у Београду су прослављали своју славу, али Власотинчани их нису посетили. Новинар Гласника примећује тај детаљ са слава, чак иде корак даље и предлаже да Власотинчани приђу Лесковчанима, како би заједничко завичајно удружење било јаче (ЛГ, бр.52, 1933). Ова жеља лесковачког новинара никад није реализована.

Бесан пас – председник општине

Једна лесковачака афера из 1933. године доспела је чак до страница београдске Политике, а у њеној позадини опет се види проблем већ помињаних предрасуда. Дошло је до сукоба из-међу председника општине Лесковац, Михајла Буринчића и електромашинског инжењера Владе Поповића. Наиме, председник Буринчић са још 4 одборника (један од њих је инжењер Поповић) био је члан Електричног одбора, општинског органа задуженог за решавање проблема снабдевања Лесковца електричном енергијом. Са данашње временске дистанце, нас не занима суштина њиховог сукоба, већ медијски одјек те афере и каквим су се средствима служиле завађене стране. Пошто се сукоб преселио из Општине у чаршију, група око Поповића је организовала митинг против председника Буринчића на којем се окупило око 2000 људи од 18000 житеља Лесковца. О протесту је изашао чланак у Политици 17.9.1933. што је овај сукоб пренело са локалног на државни ниво. Тако се у спор укључио начелник Вардарске бановине, којој је тада припадао и Лесковац. Председник Буринчић је покушао да се освети за овакво стање инжењеру Поповићу тако што је излепио плакате по Лесковцу против Поповића и то баш на дан доласка начелника бановине. Као одговор на плакат изашао је у Лесковачком гласнику (бр.41, 1933) чланак под називом "Бесан пас". Инжењер Поповић председника Буринчића детаљно описује као бесног пса у људском облику, чак му име и презиме пише малим сло-

вима, а на даље анализира текст плаката и одговара на напад:

У својем плакату мика буринчић је за мене од речи до речи рекао ово: "Влада П. Поповић, из Власотинца, који се нудио општини - Буринчићу за рад, а није примљен, па се у томе нада у смени општинске управе." мика буринчић је сматрао, рачунајући да ће то за мене бити отежавајућа околност, да нарочито нагласи како сам ја из Власотинца. Он не зна да ми је тиме учинио услугу. Ја живим у Лесковцу преко 25 година, те су сви моји пријатељи и познаници веровали да сам ја Лесковчанин, а ја сам међутим Власотинчанин. Бити Власотинчанин није ништа ни погрдно, ни ружно. Власотинчани су били и остали устаоци, прегаоци, националисте од увек. Лесковчани нису ни Браћа Илићи, индустријалци, већ Власотинчани. Лесковчанин није ни Миче Бабабилкић, дугогодишњи председник

боље илустрације ко си и какав си ти био, износим следећи чланак штампан у своје време у бугарским новинама: "Лесковец и обединението на блгарското племе"

Према наводима из чланка главни Буринчићев аргумент против Поповића је да нема права као рођени Властинчанин да се меша у послове Лесковца. Овај пак замера Буринчићу да је постао власт после Шестојануарске диктатуре 1929. године, дакле није изабран на непосредним изборима (вољом народа), већ је постављен политичком одлуком на место општинског председника. Поповић је уз овај одговор објавио читав текст из бугарских новина за време окупације са именима Лесковчана који су потписали да је Лесковац бугарски град. Свим потписницима су српска имена промењена у бугарска, па тако је Михајло Буринчић потписан као Михаил Буринчев. Овај део чланка је посеб-

АЛБУМ

општине, већ "Миче грдилички", као и многи други. Ако мику буринчића интересује историја Власотинчана, нека је прочита, па ће имати шта да научи и да се Власотинчанима поноси. Но, друга је ствар посреди. Наглашавањем да сам ја Власотинчанин мика буринчић је хтео да постигне други циљ. Он је мислио да ме грађанству и бановинском начелнику представи као "странца" или као човека који нема права да се меша у питања која интересују нашу варош — Лесковац. Аналогно томе, ни једна добра трећина његових одборника не би имала право да се меша у општинске ствари, јер они такође нису Лесковчани. Е, то ти, Михајло буринчићу, неће никад упалити. Ја имам права да се мешам у сва питања и у сваком и у најзабаченијем крају наше Југославије, а ево зашто. Ја сам 1912. године ушао као резервни официр у турски рат, па сам се, издржавши све ратове, демобилисао тек 1920 године. Ја сам сарађивао на изградњи ове државне куће и морам се питати где ћемо на тој кући поставити врата, а где прозоре. А шта си ти за то време радио, Михајло Ј. буринчићу? А нарочито, шта си ти радио за време окупације? За то време си ти Михајло буринчићу, играо карте са Бугарима код "Солуна" и код "Београда", за то време си ти трговао са Немцима, за то си време ти носио венац умрлој бугарској краљици Елеонори и што је најглавније, за то си време ти гласао да се Лесковац присаједини Бугарској. Па си сада ти државотворни председник лесковачке општине, благодарећи 6. јануару (1929) а ја сам антидржавни и немам права да се мешам у општинске ствари? И ако, не дај Боже, сутра затруби труба и позове нас у бој за одбрану ове земље ја ћу као Власотинчанин бити међу првим резервним официрима, а ти ћеш остати да вадиш лекарско уверење како ниси способан ни за службу у позадини. Ради

но изазвао бурне реакције у јавности, што се види у наредним бројевима Лесковачког гласника. Између осталог један Лесковчанин је доставио објашњење да међу потписницима није никако његов отац већ неки други човек са истим именом. Сам Буринчић је тужио Поповића суду за увреду у чланку. Како се њихов лични спор окончао немамо података, али током следеће године 1934. Буринчић бива смењен са места председника, а потом и осуђен због злоупотребе новца. Што се тиче даље судбине Владе Поповића, њега су са сином у Другом светском рату ухапсили Немци и стрељали у Јајинцима код Београда 1943. Данас о угледу породице Поповић сведочи млин на обали Власине који представља украс Власотинца, а њега је својевремено подигао Гаврило Поповић, Владин деда.

Баук са Росуље

Највише вести о Власотинцу у Лесковачком гласнику односе се на фудбалске теме. Поред текстова о екипи Власине, највише се помиње ВСК (Власотиначки спортски клуб), касније Победник и повремено репрезентација (комбиновани тим) Власотинца.

Током 20-их година мање је информација о Власини, што је наравно повезано са slabим резултатима. Тако у једном чланку сазнајемо да је на челу клуба председник општине Александар С. Поповић, који је најавио ограђивање игралишта у Росуљи, као и да је Власину Управа скопског подсавеза ЈНС неправедно избисала из такмичења (ЛГ, бр.31, 1929). У том периоду клуб се такмичи у оквиру Лесковачке жупе и није озбиљна конкуренција најјачим лесковачким клубовима. Једно време највећи ривал Власине је комшијски ВСК, који ју је 1933. године чак избацио из даљег такмичења. Тек репрезентаци-

ја Власотинца (окупљана само за пријатељске мечеве) представљала је опасност за клубове из већих вароши, па су и новинари Гласника предлагали да се направи један јак клуб. Када је Власина 1935. играла нерешено са Дубочицом, новинари су то коментарисали као преседан и срамоту за Лесковчане. Ако се на ово додају туче на утакмицама због којих неки клубови нису хтели да долазе у Власотинце, то нам довољно илуструје стање фудбала у Власотинцу до средине 30-их година. Међутим, преласком најбољих играча Победника у редове Власине успеси власотиначког фудбала постали су уобичајени. Коначно, после 11 година, на Духове 1936. Власина постаје првак Лесковачке жупе за сезону 1935/36. То се десило након утакмица 31. маја и 1. јуна 1936. када је побеђена Дубочица (4:1 и 2:1). Тада почиње златни период власотиначког фудбала, а Власина је наставила са победама у Пироту против Победе и у Зајечару против Јединства. То јој је омогућило да уђе у Нишко подсаветно такмичање у сезони 1936/37, где су били лесковачки Момчило, крушевачки Обилић, нишки Грађански и Југославија... И била је достојан противник тимовима из већих места о чему сведоче резултати: Обилић - Власина 2:0 (ЛГ, бр.47, 1936), Момчило - Власина 3:0 (ЛГ, бр.49, 1936), Власина - Грађански 3:2 (ЛГ, бр. 51, 1936), Грађански - Власина 1:1 (ЛГ, бр. 10, 1937), Власина - Обилић 2:1 (ЛГ, бр.15, 1937), Југославија - Власина 0:3 (ЛГ, бр.17, 1937) Власина - Момчило 5:1 (ЛГ, бр.6, 1938)... Тадашњи "Власотиначки баук", како новинари називају екипу Власине, чинили су: М. Јовановић, Н. Јовановић, Поповић, Цакић, Црнатовић, Живковић, Костић, Милаћко, Шушу-лић, Билица и Коцановић (ЛГ, бр.49, 1936). По оцени Гласника Поповић и Билица су били најбољи навални играчи Власине. Следеће сезоне 1937/38. задржала се на средини табеле Нишког подсаветног такмичања испред лесковачког Момчила, пиротског Омладинаца и три нишка клуба (Грађански, Синђелић и Југославија). На-редних сезона, све до почетка Другог светског рат, Власина игра у оквиру Лесковачке жупе. На корак од титуле жупског првака била је 25. фебруара 1940. када је у финалу изгубила од лесковачког Јосифа са 2:1. Пласман у финале је последњи већи успех Власине у првих 20 година постојања клуба.

Поред ових општих тема има доста података о приватној историји појединих Власотинчана. Обичај је био у Гласнику да се честитају венчања или објави вест о сахрани угледних грађана. Из данашње перспективе можемо рећи да је Лесковачки гласник уз Власину најбољи сведок догађаја између два светска рата за Власотинце са околином. Они се чак лепо допуњују. С једне стране, у Власини је варош главна тема, али је лист излазио само неколико година, а, с друге

стране, Гласнику је Власотинце једна од тема, али непрекидно, готово читав међуратни период. Генерално гледано новинари Гласника су посматрали Власотинце, како и сами кажу, као предграђе Лесковаца. То је двоструки однос центра према периферији. У афирмативним чланцима осећа се доза братске благонаклоности, док у критичким понекад исплива на површину потцењивачи однос богаташа према сиротану.

Саша З. Станковић

ЛЕГЕНДА

ДОЈЧИНОВЦИ

У времену кад се рудовало у Црној Трави и Власини, Дојчин је дошао са Копаоника и почео да ради као ковач у Самокову који је био између села Власине и Црне Траве, с десне стране реке Власине, на мосту зпаном Самоков.

Није прошло дуго време од како је Дојчин почео да ради у Самокову, а већ се показао као најбољи ковач. Био је млад, снажан, веома наочит и мирне нарави. Али, када се наљути, ако му се учини нека неправда могао је да убије човека једним ударцем. Дојчинова умешност ковања брзо се прочула у Црној Трави и Власини, те су га многи домаћини "меркали" да га призете за своје ћерке. Скоро су га сви заволели и радо се дружили са њим, због његовог мирног али праведног карактера и његове умешности у ковачком занату.

У самокову, заједно са Дојчином, радио је и ковач Јевтимија. Од када је дошао Дојчин, Јевтимија је радо помагао новом мајстору и "поново учио" мајсторију ковања гвожђа.

Јевтимија је био из златанске мале Попадисци. Његова задруга је била мала. Јевтимија се са својима доселио са Копаоника, где се рудовало. Ишао је од самокова до самокова, док се није задржао испод златанске мале Попадисци. Његова задруга у Црној Трави била је сиромашнија у односу на друге, веће задруге које су затекли кад су се доселили. Убрзо после досељавања Јевтимија је стекао углед доброг домаћина својим поштењем и радом.

Јевтимија је имао ћерку Селену, која је по својој лепоти и

доброти била чувена у Црној Трави, те су је многи момци "меркали" и из богатијих, али и из сиромашнијих задруга.

Када није била заузета око чувања стоке Селена је замењивала мајку да однесе ручак оцу у самоков. Једном, кад је однела ручак, затекла је оца и непознатог ковача, где заједно седе и пију ракију. Селена није знала да њен отац ради са "непознатим" ковачем, који је био изузетно наочит, а ни Дојчин није знао да Јевтимија има тако лепу ћерку.

Кад је Селена угледала Дојчина, стала је "као да је гром погодио", немо гледајући у њега, па је заборавила на ручак. Јевтимија је опоменуо ћерку: "Ајде ћерко, што си се збунила, ово је Дојчин, најбољи ковач који је дошао из наш крај, од Копаоник овде у самоков да ради. Колко ја видим ће остати овде заувек. Ајде тури које си донела да једемо ја и Дојчин, њему нема куј да донесе ручак. Там су му Турци побиле браћу, а он не могао да отрпи да се не освети на тија зликовци. Осветил им се али морал је да побегне чак овам. Зато су му Турске але све упалиле, а његови се растикали по бели свет".

Селена је извадила из торбе што је донела оцу за ручак, али је као опчињена гледала у Дојчина, који је "заборавио" да почне да руча, иако га је Јевтимија нудио да једе. Дојчин као да није чуо Јевтимију.

После овог сусрета са Дојчином, Селена је скоро сваког дана доносила оцу ручак, а Дојчин је једва чекао да дође време ручку. Када види Селену да иде путем, чинило му се да је нека вила залутала из Ор-

ловца. Веровало се да је њихово боравиште поред извора Султанац. Кад угледа Селену Дојчин заборави на све и на глад и на рад.

Јевтимија је приметио да су се његова ћерка и Дојчин замиловали, али није бранио да се виђају. Веровао је да су Бог и судбина на његовој страни, и на страни његове ћерке и Дојчина.

Мало по мало Селена и Дојчин су почели да се састају, што нису крили од њених родитеља, који су прећутно одобравали њихову везу. Јевтимија је говорио: "Ко има умешне руке и златну памет, од њега ће буде домаћин".

После првог сусрета Селене и Дојчина зачас је прошло лето и рана јесен. Почели су први мразеви, радници у самокову спремали су се да зимују. Сви су имали негде да оду, само Дојчин није имао где? Да несрећа буде већа, у Селену се загледао момак из мале Златанци, кога су звали Мака. Он је био ружан и до зла Бога завидан и зао. Мрзео је све око себе, те се чинило да је и себе мрзео. Мака је био из веома богате златанске задруге, њихова је била скоро цела страна Плана изнад Златанаца.

Мака је "и дању и ноћу" пратио Селену. Убеђивао ју је да пристане да се уда за њега. Селена није прихватила молбе ружног и злог Маке. Када је сазнао да се Селена заволела са Дојчином, који нигде ништа нема, припретио јој је да ће је силом одвести, само да му се укаже прилика. Претњу Маке Селена није озбиљно схватила али му је отворено рекла да "за њега никад неће да се уда, тако злог и ружног, боље да одседи као девојка". Ове Селенине речи су још више разљутили Маку и он је решио да је силом отме. Вребао је повољну прилику, да је нађе саму, а после је све лако.

Била је већ касна јесен, Селена не спутећи зло пошла је да се састане са Дојчином изнад самокова. Скоро је дошла до места где је увек чекао Дојчин, кад се испред ње одједном "створио" Мака. Не говорећи ништа он ју је зграбио и почео да је силом вуче према Плини.

Уплашена Селена је почела да дозива Дојчина да је спаси. Он је чуо њено дозивање и потрчао да јој помогне. Јурнуо је према Маки, сустигао га и како га је ударио овај је пао.

Има и малих огласа, али један због занимљивости објављујемо од речи до речи и без икаквих правописних измена:

МАЛИ ОГЛАСИ

Моја жена Драгиња

Одбегла је од мене 18. ов. м-ца и до данас се није вратила.

Упозоравам свакога да јој у моје име ништа не даје, јер никаве дугове нећу признат.

**Димитрије Г. Митровић
с. Горњи Орах ср. Власотиначки
(сада живи у Лесковцу)**

Посебна тема су коментари новинара о утакмицама, нпр. "Власина је од Јединства као првака жупе Зајечар направила пуцкало", резултат је био 5:2. У другој прилици Власотинчанима је помогло вино - "црњак рђаво утицао" на екипу Гајрета. Било је и озбиљних критика на суђење и публику у Власотинцу: "Познато нам је под каквим се све околностима одигравају утакмице у Власотинцу. Судија неиспитан и суди како нађе за сходно и наравно да иде у прилог мештану. Аут судија пристрасан до крајности. Публика недисциплиновна и без иоле познавања фудбалских правила за игру, која не зна за добру игру већ за голове па макар од противника био и неки мртв" (ЛГ, бр.8, 1938). Када је после Власине, првак жупе постала Јабланица из Медвеђе 1936/37. године, чиме су по други пут за редом Лесковачани остали без титуле, поднаслов био је: "И ове године сељаци постадоше прваци" (ЛГ, бр.20, 1937). Лошу игру својих фудбалера лесковачки новинари објашњавају тиме што у Лесковцу има доста места за ноћни живот, па младићи занемарују фудбал због провода.

КАКО ЈЕ БЕЛКА ПОСТАЛА МАЈКА

О летњем распусту прошле године, на једној ветрометини поднишавског поднебља, у малињаку, срели смо се – ја, сладећи се сочним малинама и она, бела лепотица, меко лишће ревно брстећи.

Коза, козица, скоро јаре (пролетошње), са клемпавим десним уветом и официрском брадом, враголаста и чиста као снег. Без мекета, тиха, умиљата, с понеким вражјим скоком. Добисмо је на поклон и чување.

С нешто свежих, планинских гранчица багрема, на задњем седишту стојадина, једног јулског дана, без помпе, допутовала је у наш крај.

Отада је држимо на узици и само јој понекад, на ливади, дозволимо да се истрчи до миле воље. Дође јесен а она постаде некако зрелија, озбиљнија и крупнија. Није била неки изабрач хране. Зрневље кукуруза јој је била посланица. Посебно је уживала да једе из руку. Потом би дуго и стрљиво преживала. Све је мање скакала, само се кадкад предњим ногама ослони на мене, као да би нешто да ми каже.

Два дана по Пејчиндану отисла се у суседно село (беше субота), да упозна свог јарана. Сместили смо је у тракторску приколицу, где је у

почетку стајала а потом седе. Бацала је чежњиве и љубопитљиве погледе на околину. Као да се сетила родног краја.

Прође јесен и отпоче дуга и хладна зима. Белку преселисмо у шталу, да јој буде топлије. Видело се да је била козна. Мање смо се виђали али ми је ход препознавала и тужним мекетом се јављала, све дотле док не уђем код ње, да је по глави помилујем. Сасвим смо сигурни да ће ускоро постати мајка. Нема дилеме, престала је да изводи вратолоне скокове и сасвим се смирила.

Другог дана месеца априла, кад закаснило пролеће отпоче да се поиграва птицама и биљем, од самог јутра козица Белка поста немирна, некако узнемирена. Неће ништа да једе, и воду не пије. Кад се мало смири, да одмори, матерински поглеђује и лиже стомак. Негде после ручка, случајно свратих да је видим. Она легла и сва је у напону. Отпоче порођај, уз доста напора и продорни мекет, који пара уши. Напокон, ево, на свет стиже крупно, главато јаренце. Кратак предак и поновни напони. Мислили смо да ће окозити једно, јер јој је то прво кожење. С мање напора на свет пристиже друго, необично, мајушно јаренце. Од умора Белка немоћно легла и сва у неком осећају задовољства што се све лепо завршило, поче да лиже мале, своју чељад. После пола сата оба јарета су на ногама. Велико јаре, с буцмастом главом и клемпавим десним уветом, а оно мајушно - иста мајка, само уши лисичје, друкчије. Ово крупно, тромо, не уме да сиса, а оно враголанче брзо проналази и већ сиса. Пошто се добро одмориле Белка устаде и погледом прати час једно, час друго јаре, да негде не одлутају.

Сутрадан, у рано јутро, видим већ су ојачали и сигурнији су у ходу. Сами сисају. Једно с једне, а друго с друге стране, као по неком природном распореду. Мали репићи трепераво титрају, руно им богато и сребрнасто, коврцаво. Белка, као права мајка, још брижнија, чини се још срећнија. Кад се насисају, две сестрице легну једна поред друге, тик главица једна уз другу. Трећег дана лицкају своја бела руна, само се гуркају и стално се врзају око мајке. Козица не једе, исцрпљена је. Због тога смо забринуте, но, после подне, поче да једе, чак је и воду пила.

Јарићи су из дана у дан све јачи, већи и лепши. Почеше да скакућу, истина још увек несигурно и трапаво. Играју се. Дуго смо поред њих, гледамо их неким посебним осећајем топлине и пријатности. Белку добро хранимо, дајемо јој разноврсну храну. Сви укућани је воле, често се завадимо ко ће јој боље и више угађати. И комшијска деца су ту. Колико радости доноси та малечна и слатка створења. Размишљајем каква имена да им дам, на муци сам. За изузетне лепотице истинску љубав, безимену дарујемо.

ЛЕГЕНДА

Ударио га је још једном "да га дотепа", узео за руку Селену и рекао јој: "Селено, моја китко, више твој Дојчин неће да те остави саму".

Погледао је Маку и учинило му се да је мртав. Рекао је Селени да иду код њених, да траже да му дају благослов да се она уда за њега, и да мора да беже. Бојао се освете Макине задруге и да буде приморан Србе да убија.

Селена и Дојчин отишли су код Јевтимија, испричали му шта се десило и рекли да Дојчин мора да бежи, јер га прогони црна судбина освете. Дојчин је још рекао Јевтимији да неће да бежи без Селене, ма шта да се десило.

Немајући куд Јевтимије је благословио одлуку своје ћерке и Дојчина. Одлазећи из куће нису знали да су заувек отишли и да ће им нови дом бити у новој мали селу Власине и да ће она носити име Дојчина ковача.

Дојчин и Селена отишли су према Чемернику у место Сењак. Нашли су напуштено појату и ту су презимили, уз помоћ Селениног оца Јевтимија и његових синова. Дојчин је од Јевтимије сазнао да није убио злог Маку, који се био уплашио да не буде убијен, па је намерно пао и направио се мртав. Али, зато су му јавно претили његови да ће га убити, зато што је осрамотио Маку.

Када је дошло пролеће, Дојчин је са својом Селеном дошао на чуку која је била обрасла шумом, у близини мале Јовинци. Чука је била у заветрини и у близини воде. Дојчин је подигао колибу и ковачницу, а временом је купио њиве од становника мале Јовинци.

За кратко време Дојчин је постигао да постане први домаћин, а његове "умешне руке", како је говорио Јевтимија, донеле су му велико богатство. Био је најбољи ковач у читавој околини, од Црне Траве до Клисуре.

Судбина злом Маки није била наклоњена. У покушају да отме неку девојку из села Прочовалци, сустигла су га девојчина браћа на место звано Валог. У тучи која је избила, убио га је један од њене браће, немајући други избор.

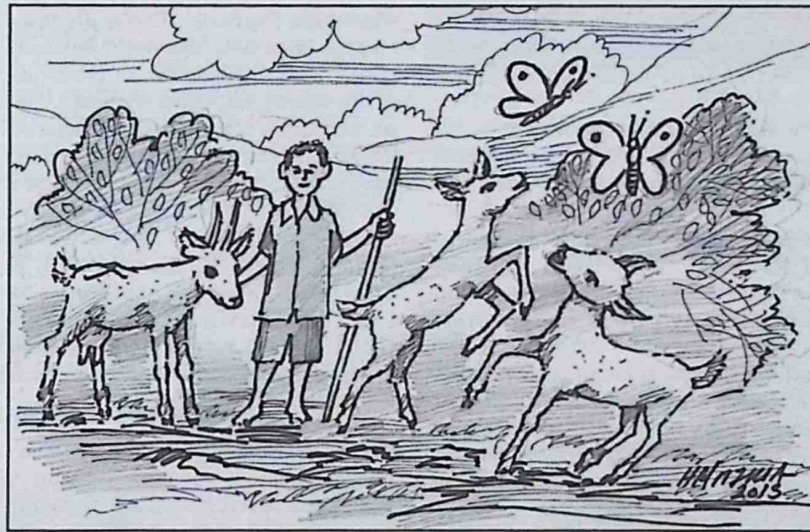
Становници села Прочовалци назвали су то место Макин валог, али се временом заборавило да се тако звало, само је остало име Валог.

Становници села Власине и Црне Траве, кад су ишли код Дојчина, говорили су: "Идемо код ковача Дојчина". Временом малу Јовинци назову Дојчиновци, по имену ковача Дојчина. Име мале Дојчиновци и данас "траје", али више нема ко да га изговара, јер су се стари

потомци ковача Дојчина одавно придружили своје претку.

Пре него да умре Дојчин је оставио "аманет да га саране" на чуки поред ковачнице. Када је умро сачували су га као што је и желео, а то су место прозвали Дојчинова чука. И данас се познаје Дојчинов гроб, у облику малог улегнућа, на западној страни буке, испред које је био заветни крст.

Бранко Димић

Поезија - избор

ВЕЧЕ

У башти
културног центра
тренутак
времену
даје...
Окачени листови
винове
лозе,
мирис црвеног
вина,
белих ружа...
Истину
покрену
клавир
речима љубави,
ехо
дубине
гласа
отвара наду
лепоте
вечери...
На калдрми
одзвањају
записани
треници
њени...

УЛАЗ

Јутро
се буди
доноси
нешто своје
На улазу
стамбене зграде
процветала ружа
жуте је боје
Изашло сунце
сенкама зида
црта
зрацима својим
лепоту
тренутка
изниклог цвећа
Пролази жена
плаве је
косе
мирис парфема
освежава са
мирисом руже
оставља
траг
дану
новом...

Новица Јовић

ЖЕНСКА СЛОВЕНСКА ЛИЧНА ИМЕНА ЦРНОТРАВКИ

(Антропонимијски систем Црне Траве)

Говор Црне Траве припада призренско – тимочкој говорној зони, сврљишко – заплањском говорном типу. Сврљишко-заплањски тип заузима средишњи део између призренско-јужноморавског и тимочко-лужничког и простире се између Ртња на северу и Црне Траве на југу. С обзиром на положај разумљиво је да се у структури овога говора јављају одлике карактеристичне и за друга два типа призренско-тимочког говора. Иновацијом овога гово-

ра може се српскога сматрати рефлекс вокалног л са полугласником. У једном делу ових говора ова појава везана је само за доређене позиције (иза дентала).

Са тимочко-лужничким овај говорни тип повезују следеће особине: 1. чување финалног л (- л); 2. Одсуство јотовања у композитима од глагола ити; 3. Изостаје ново јотовање лабијала; 4. Чување групе дл; 5. Императив на – ете)

Са призренско-јужноморавским се слаже у следећем: 1. Не познаје палатализацију оклузива у групама ке, ге, ки, ги (тзв. Тимочко-лужничка палатализација); 2. Има ч, ђ а не ч џ у примерима типа ноћ, међа; 3. Не зна за употребу члана; 4. Очуван је стари датив јединине на –у и –е, и појава датива множине на –м).

Подела: Милица Грковић је пронашла три ономастичка слоја у антропонимијском систему језика (1. Слованска имена наслеђена из опште словенске заједнице и нова имена од словенских језичких елемената; 2. Календарска имена примљена преко хришћанства; 3. Имена позајмљена од других народа под разноврсним утицајима почевши од најранијих додирова Срба са суседним народима, па до савремених утицаја).

Асим Пецо издваја четири слоја (1. Словенска имена; 2. Хришћанска имена; 3. Муслиманска имена; 4. Хибридна имена).

Прасловенски језик има тзв. имена по мужу и имена по оцу, тј. патриониме. Имена по мужу имале су само удате жене и оне су израз патријархалног типа друштвене заједнице. Изражавала су се синтагмом типа Владислављева или Владеслављева она. На исти начин именоване су девојке, само што су именоване по очевом имену и то синтагмом типа Владиславља кћи.

ЖЕНСКА СЛОВЕНСКА ЛИЧНА ИМЕНА

Инвентар женских словенских личних имена чини:

Двотематска имена: Бранислава, Браниславка, Будимирка, Велиборка, Видосава, Војислава, Војиславка, Вукосава, Далиборка, Драгослава, Десимирка, Живославка, Крунослава, Лепосава, Љубомирка, Миомирка, Милисава, Мирослава, Мирославка, Небодарка, Радмила, Ратомирка, Слободанка, Станимирка, Станиславка, Танкосава, Чаславка. Има их укупно 27.

Изведена имена: Белка, Берлинка, Бенкица, Биљана, Бисенија, Бисерка, Благуна, Богиња, Божана, Божика, Божурка, Борика, Борица, Боринка, Бориска, Борјана, Борка, Боса, Босанка, Боска, Бранка, Брена, Бреница, Василка, Васка, Вела, Велика, Вера, Верка, Верица, Веселинка, Весна, Винка, Винкица, Влајина, Влајна, Вукана, Вукица, Волица, Гордана, Горица, Горјана, Госпава, Грана, Граница, Гроздана, Гица, Дана, Данка, Даница, Даринка, Девица, Десанка, Дивна, Добрила, Добринка, Добрица, Донка, Достана, Драга, Драгиња, Драгица, Драгана, Душанка, Душица, Живана, Живадина, Живка, Жирка, Зага, Загорка, Звездана, Зденка, Здравка, Злата, Златка, Зора, Зорица, Зорка, Зонка, Игорка, Именка, Јаворка, Јагодина, Јадранка, Јоргованка, Караваила, Каравиљка, Косана, Косара, Косовка, Костадинка, Лалица, Латинка, Лепа, Лепосија, Лила, Лозица, Љиља, Љиљана, Љубинка, Љубица, Мила, Миланка, Милева, Милевка, Милена, Миленија, Милица, Милка, Милкана, Милованка, Милунка, Милунија, Милтана, Миља, Мирка, Мироска, Надица, Најданка, Невена, Неда, Ненатка, Новка, Ојдана, Олга, Опрлеђована, Равијојла, Рада, Радица, Радунка, Радионка, Рајка, Рајна, Рајинка, Ранка, Ратка, Рашка, Ружица, Руменка, Русија, Сарајчица, Светлана, Сиља, Смиља, Славица, Славка, Слајана, Словка, Словенка, Смиља, Смиљана, Снежана, Солунка, Србијанка, Србица, Сребра, Стаменка, Стана, Станика, Станица, Станојка, Стоја, Стојадинка, Стојана, Стојка, Сузана, Сунчица, Убавка, Устијана, Цана, Цвета, Цветанка, Цонка. Има их укупно 174.

Самотворна имена: Вера (превод грчког имена, једна од хришћанских врлина), Дивна, Дрина, Дуња, Душа, Вишња, Јагода, Круна, Малина, Нада (

превод грчког имена, једна од хришћанских врлина, а може бити и хипокористик од Надежда у нашем народу проширен под утицајем руског), Лала, Правда, Ружа, Руса, (од придева руса), Слобода, Суза. Има их укупно 16. Скраћена имена: Бела (Белка), Биља (Биљана), Биса (Бисерка, Бисенија), Божура (Божурка), Борка, Бока (Борица, Бориска, Боринка, Борјана), Боса (Босанка, Боска), Бранка (Браниславка), Брена (Бреница), Васка (Василка), Вела, Велика, Верка, Борка (Велиборка), Вела (Велика), Вера (Верица, Верка), Весела, Веска, Века (Веселинка), Века (Весна), Вида (Видосава), Винка (Винкица), Лина (Влаина), Вука (Вукана, Вукосава, Вукица, Вучка), Вола (Волица), Војка (Војиславка), Врбе (Врбица), Вука (Вукица), Гоца, Годе, Гога (Гордана, Горица, Горјана), Госпа (Госпава), Гана, Грана (Граница), Гана (Грана), Грозда (Гроздана), Дана (Данка, Даница), Дара (Даринка), Дева (Девица), Деса (Десимирка), Дика (Дивна), Дина, Динка (Дница), Душка (Душанка), Бине, Бика, Бица (Добрила, Добринка, Добрица), Дона (Донка), Дана, Дока, Доста, Стана (Достана), Драга (Драгиња, Драгославка), Гица (Драгица), Гага (Драгана), Дуда, Душа, Душка (Душанка, Душица), Ђурђа (Ђурђевка), Ева (Евица), Жива (Живка), Жива, Живка (Живадина), Зага (Загорка), Звезда (Звездана), Здраве (Здравка), Злата, Златица (Златка), Зорка (Зора), Зора, Зорка (Зорица), Зоне (Зонка), Ика (Игорка), Јаца (Јаворка), Јагода (Јагодина), Јадрана, Јаца (Јадранка), Јела (Јелка), Коса (Косана, Косара, Косовка), Лала (Лалица), Лаца (Латинка), Буба, Љука (Љубинка, Љубица), Љуба, Љупка, Мира (Љубомирка), Мила (Људмила), Мара (Марица), Милева (Милевка), Мика, Мека, Миленица, Микица (Милена), Мица, Мика, Мица (Милица), Мила, Милка, Мика (Милкана), Мика (Милованка), Мила (Мирослава, Мила), Мира, Мица (Мирка, Мироска), Мира, Мироска, Мица (Мирославка), Нада (Надица), Најда (Најданка), Нона (Новка), Неборка (Небодарка), Нена (Невена), Нега (Негица), Нака (Ненатка), Рада (Радмила, Радица, Радунка, Радионка), Рајче (Рајка), Рајна (Рајинка), Ратка (Ратомирка), Ружа, Рушка (Ружица), Румена (Руменка), Руса, Руска (Русија), Цака, Сарајка (Сарајчица), Цеца (Светлана), Цаца (Словица, Словка), Слађа (Слађана), Боба, Слоба (Слободанка), Словка (Словица, Словенка), Смиља (Смиљана), Снежана (Снежана), Српка (Србијанка, Србица), Сребра (Сребрна), Стамена (Стаменка), Стана (Станимирка, Станојка), Цана (Станица), Стоја (Стојадинка, Стојана, Стојка, Стојанка), Суза (Сузана), Суна, Суки (Сунчица), Устија (Устијана), Дина (Шумадинка).

СЕМАНТИКА ЖЕНСКИХ СЛОВЕНСКИХ ИМЕНА

Као и код мушких словенских имена и код женских словенских имена семантика је прозирна. По истим критеријумима по којима смо мушка имена разврстали категорисаћемо и женска:

1. Од имена образованих по називима животиња или птица: Вукана, Вукосава, Вукица, Вучка, Јелена, Сова, Совка, Шева;
2. Од имена образованих по називима биљака, цветова или плодова: Биља, Биљана, Божура, Божурка, Боринка, Борика, Борица, Борка, Борјана, Боса, Босиљка, Вишња, Врбица, Горица, Горјана, Грана, Граница, Гроздана, Дуња, Ђурђевка, Ђурђелена, Жирка, Загорка, Јаворка, Јагода, Јелка, Јела, Јелица, Јасмина, Јасминка, Јагодина, Јоргованка, Каравиљка, Каравил, Ката, Латинка, Лала, Лалица, Љиљана, Малина, Невена, Оливера, Плана, Ружа, Смиља, Смиљана, Цвета, Цветана, Цветанка;
3. Од имена насталих у вези са природним појавама: Дана, Данка, Даница, Звездана, Зора, Зорка, Зорица, Небодарка, Снежана, Сунчица;
4. Од имена насталих по називима метала: Бисенија, Бисерка, Злата, Златка, Златица, Сребрна;
5. Имена од апстрактних појмова: Душа, Душанка, Душица, Вера, Верица, Верка, Миросија, Мирослава, Мирославка, Мироска, Нада, Надица, Слобода, Слободанка, Правда;
6. Теофорна имена: Богиња, Божана, Божица;
7. Апелативи узети за лична имена: Авионка, Госпава, Даринка, Дарка, Девица, Именка, Искра, Косара, Косана, Кола, Краљица, Круна, Крунослава, Опрлеђована, Суза, Сузана;
8. Имена са придевом у основи:
  - према придеву благ: Благица, Благуна;
  - према придеву велик: Вела, Велисава, Велика, Велиборка;
  - према придеву весео: Добрила, Добрица, Добринка, Добриња;
  - према придеву горд: Гордана;
  - према придеву драг: Драга, Драгана, Драгица, Драгиња, Драгослава;
  - према придеву жив: Живка, Живадина, Живана, Живославка;
  - према придеву здрав: Здравка;
  - према придеву леп: Лепа, Лепка, Лепосија;
  - према придеву љуб: Љупка, Љубинка, Љубица, Љубомирка;
  - према придеву мио: Мила, Миланка, Милева, Милевка, Милена, Миленија, Милица, Милованка, Милијана, Милка, Милкана, Милтана, Милунка, Миља, Миљана, Милоја, Милостива;
  - према придеву млад: Младенка;
  - према придеву нов: Новка;
  - према придеву рад: Рада, Радмила, Радица, Радионка, Ратка, Радунка;
  - према придеву свет: Светлана;
  - према придеву сладак: Слађа, Слађана, Славица;
  - према придеву тих: Тијана, Тиана;
  - према придеву танак: Танкосава;

- према придеву диван. Дивна;
 према дијалекатском облику придева леп: Убавка;
 9. По називима боја: Белка, Руменка;
 10. Етноними узети за лична имена: Боска, Босанка, Берлинка, Будимка, Влајина, Влајна, Дрина, Јадранка, Јадрана, Косовка, Сарајчица, Слаена, Славенка, Словка, Словена, Србијанка, Србица, Српка, Софија, Солунка, Рајна, Рашка, Русија, Русанда, Руска, Шумадинка;
 11. Заштитна имена могу бити:
 а) наведена имена од придева жив и вук;
 б) имена са негацијом: Неборка, Ненатка;
 в) имена са кореном глагола стати: Станица, Станка, Станимирка, Станиславка, Станојка, Стојанка, Стојка, Стојана;
 г) имена са глаголом достати у основи: Достана;
 д) имена у вези са обичајем налажења: Брена, Бреница (настало од Обренија, а Обренија по мушком имену Обрен које може бити хипокористик од Обретен – изведено од глагола обрести, настало из истих разлога као и Најден) Најденка;
 У грађи запажамо да највећи број имена чини група која се односи на:
 1. Украсно биље, неговано и шумско: божур, босиљак, ђурђевак, јасмин, јоргован, лала, љиљан, невен, ружа;
 2. Воће и поврће: дуња, вишња, грозд, жир, јагода, лоза;
 3. Дрвеће: бор, врба, јавор;
 Затим запажамо да су узимани:
 1. Апелатив: гора, планина;
 2. Биљке. Божур, босиљак и сл.
 3. Делови биљке: грана, грозд, цвет.

ЗАКЉУЧНЕ НАПОМЕНЕ

Ако посматрамо семантику словенских имена, најбројнија су она са описним придевом у основи. Мушких имена са придевом мио у основи има највише, 25. Затим по заступљености долазе имена са глаголом стати у основи, мушких има 14. Код мушких имена, даље, имамо 14 са придевом драг у основи; са придевом љуб у основи укупно 9; са придевом велик у основи 6, добро 6, и светао 6; са придевом жив 5. Са кореном слав- има 4, и толико са кореном влад-. Што се тиче фитонима у основи има највише бор- 7 укупно, а код имена са значењем зоонима доминирају постала од апелатива вук, има их 6.

Женска имена посматрана са семантичке стране имају следећи преглед: најзаступљенија су имена са придевом мио у основи, има их 17; са придевом драг у основи има 5, и љуб 4. Са глаголом стати има 9; што се тиче итонима који чине основу имена има 7 са основом бор-; затим следе са основом мир, има их 6.

Милена Станковић

СВЕДОЧЕЊА

БУГАРСКА ОКУПАТОРСКА ВОЈСКА У СЕЛУ КРУШЕВИЦА
ЗА ВРЕМЕ ДРУГОГ СВЕТСКОГ РАТА

(наставак из *Прошлог броја*)

Због наведеног догађаја и ради застрашивања становништва, Бугари су спалили Равни Дел и убили десетак недужних људи из тог села, Манкићева и Дејана.

Иза свега овога следио је долазак бугарског полицијског вода. Он се задржао у Крушевици годину дана. Био је смештен у кући коју је од Атанаса Раденковића купио Стојадин Благојевић. Она постоји и данас и налази се преко пута школског дворишта, уз сам пут.

Прва половина 1944. године пролазила је привидно мирно. Једне ноћи, крајем августа, Седма српска бригада, у пролазу, напала је бугарски штаб у Крушевици. Нападу је претходила минобацачка припрема у којој је оштећен један од бункера. У општој пуцњави било је и губитака. Погинуо је и један партизан.

Партизани су наставили маневар крећући се преко Била (махала Дејана) и даље венцем Крушевице. Успут су срушили караулу на Гроту, одакле је бугарска посада избегла у Крушевицу.

И пре овог догађаја било је видљиво да Бугари губе самопоуздање и предвиђају да им развој догађаја не иде на руку. Партизанске снаге убрзано су нарастале и показивале своју надмоћ над окупато-

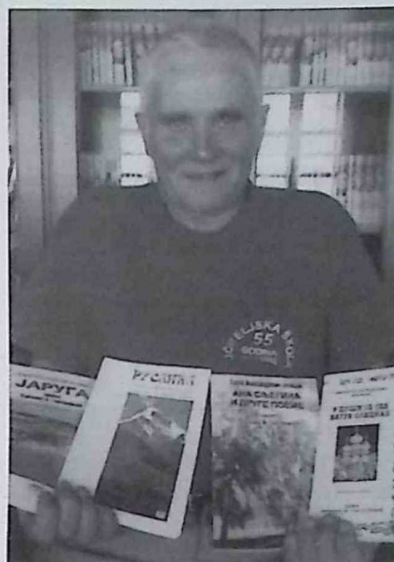
ром. Средином августа отишли су из Крушевице бугарски "општинари". Остао је само штаб.

У ноћи између 27. и 28. августа, уочи Госпођиндана, штаб у Крушевици напали су четници, који су имали свој штаб у Конопници. Преко Шишаве, Доње Ломнице и Црнатога приближавали су се Крушевици. Бугари су се из школске зграде повукли на Рајков дел, брдо изнад цркве.

Четници су провршљали по штабу, узели оно што су могли да понесу и вратили се. Сутрадан су топовима гађали Бугаре на Рајковом делу. Том приликом страдала су и два цивила – Рујица и Антоније Раденковић.

Три дана после овог напада Бугари су напустили Крушевицу. Претходно су минирали школу и срушили део у коме је био магацин. То је било у време када је Бугарска отказала послушност Трећем рајху, а њихове снаге пришле Народноослободилачкој војсци.

Током борбе за ослобођење ових крајева, почетком октобра 1944. године, партизани су из Крушевице бомбардовали карауле на Беговом браништу и у Јастрепцу и обе срушили. Истовремено, у повлачењу, Немци су из Гложана гранатирани Крушевицу. Две-три гранате пале су у близини школе.

Средином 20. века у Бабушници је заживела Нижа гимназија (три разреда). Руски језик предавао је Добривоје Јовановић, учесник руско-српског ослободилачког рата против фашиста, аутентичан русофил, врстан педагог. На младе Лужичане он је преносио љубав према руској књижевности, посебно према поезији. Међу њима је био дечак Љубомир из заплањског села Мезграје. Млађаном Љубомиру М. Глигоријевићу срце је запленила лирика Сергеја Александровича Јесењина,

ЉУБОМИР М. ГЛИГОРИЈЕВИЋ
- НЕИМАР РУСКО-СРПСКОГ
ПОЕТСКОГ МОСТА

јунака из руског села Константинова. Касније, у Пироту, у Учитељској школи, млади учитељ Љубомир имао је срећу да му Руски језик предаје чувени професор Василије Костић, познатији као Ваца Куса.

Љубав према бољшој руској литератури постала је трајно богатство заљубљеника у руску реч и руску поезију.

Временом, још једна поетска перјаница привукла је пажњу наставника руског језика Љубомира М. Глигоријевића: Михаил Јурјевич Љермонтов. Нормално, Љ. М. Глигоријевић је одлучио да одабране песме С. Јесењина и М. Љермонтова преводје са руског на српски језик. И сам поета, осетио је душу и метрику поезије двају руских песника. Тако су настале његове књиге: Болне мисли, У души се све ватре следиле, Јаруга (роман), Тестамент, Русалка, На земљи се једном живи, Ана Сњегина и друге поеме.

Оне су уграђене у поетски мост између руске и српске културе.

Преводи Љ. М. Глигоријевића нимало не заостају за остварењима других преводилаца. Они су препознатљиви, јер су из пера човека који и мисли на руском језику.

Посебно је вредно пажње логичко размишљање и откриће Љ. М. Глигоријевића да се Јесењин није убио; његово "самоубиство" је, нажалост, подмукла инсценација његових душмана!

И тај податак је утицао на аутора ових радова да поверује да је поетска душа Сергеја Јесењина, реинкарнацијом, преко широких руских степана и витких белих брега, прешла испод плавог небеског свода од руског села Константинова, родног места легендарног руског поете, до заплањског села Мезграје, родног села Љубомира Глигоријевића. Још један доказ да се и у колиби може родити велики човек. То је потписало време, најправеднији оцењивач аутентичних вредности. То потписујем и ја.

Никола Мишровић

Драгослав Манић Форски.

Животна прича Борице Момчиловић, која је од сиромашног сељанчета постала угледан члан српске заједнице у Мелбурну и председница Кола српских сестара

ЗА СРЕЋУ СЕ ТРЕБА ИЗБОРИТИ

„Створила сам велику и складну породицу, и то сматрам својим највећим животним успехом“

Прво што је Борица Момчиловић урадила, када се после две деценије вратила из Аустралије кући у Власотинце, пошто се распримила, било је да оде у Брод, своје родно село. Носталгија, љубав према завичају, жал за родном грудом, тајно је обележје свих гастарбајтера. Вођени жељом за бољим животом отиснули су се у свет, али су свим срцем, свом душом и даље били везани за кућни праг, будили се и легали са мишљу на „оној своје, куде им је пупак пресечен“.

Ако је име знак, бојје обележје које нам одређује карактер и судбину, онда је то код Борице видљивије него код других – као бор стамена и чврста, али и борбена и храбра да се носи са свим животним изазовима, није се ни мало двоумила када се њој и њеном супругу Зорану, 1972. године, указала прилика да оду у Канаду.

- Колега мог Зорана је добио могућност да оде у иностранство али се поколебао и одустао. Понудио је нама да одемо а ми нисмо имали намеру да такву прилику пропустимо. Морали смо три пута да идемо у Беч на разне провере и испитивања. Онда је убијен наш амбасадор Роловић и речено нам је, не знам зашто, да уместо у Канаду можемо да идемо једино у Аустралију. Прихватили смо јер нам је било свеједно где ћемо ићи, када смо већ одлучили да напустимо своју земљу. Моја Биљана је тада четири

године а Виолета пет, али колебања није било, ни премишљања, решили смо да идемо па шта нам Бог да – присећа се Борица тих давних година.

Она и њен супруг су били свесни да их тамо „иза седам гора и мора“, у предалекој Аустралији нико неће чекати раширених руку и да ће морати дебело да запну ако желе да нешто стекну, да децу изведу на пут и да им обезбеде сигурну будућност. У Мелбурну, у предграђу Сент Албанс, су их сачекали пријатељи (Пера и Нада), родом из Ладовице, али су код њих остали само три дана. Нашли су свој стан, а Зоран, који је био молер, већ после недељу дана је нашао први посао. Борица је седела кући чувала децу, па се после два месеца и она запослила у фабрици каблова. Ту је провела девет месеци, а одатле прешла да ради у болници, где је накупила 16 година стажа.

- Своју смо децу сами подизали, радили смо

скраћено како би неко увек био поред њих. Тамо сам родила Боривоја, Бориса 1976. године. Како су деца одрасла тако су брже учила језик, кренула су у школу и већ су се боље сналазила од нас – присећа се наша саговорница.

- Првих сам месеци само радила и плакала - наставља своју причу ова храбра жена. Велики град, страни људи, далека земља, незнање језика, страх да се не изгуби посао, жеља да се деца обезбеди боље сутра, све ми се то комешало кроз главу, али сам знала да назад нема, да се нећу враћати док се не усталимо, док прве паре не скупимо, док немамо сигурност којом можемо да се похвалимо.

И тек после 14 година Момчиловићи се враћају у Србију, у своју стару кућицу. Подижу велику и лепу кућу, желе да им деца наставе школу у својој земљи, да се ту удоме и стварају своје породице.

Коло је веома свечано прославило своју прву Крсну славу у присуству великог броја гостију а домаћица Славе је била председница сестра Борица.

Преузето из: Гласника Српске православне епархије аустралијско-новозеландске, број 7, 1981/82.

ХОДОПИС

ТУМБА, "СО ДУХИ ПРАВЕДНИ" - ВЕК КАСНИЈЕ

У Другом Балканском рату 1913.године, у жестокој борбама на Тумби, географски и стратешки важној тачки у југоисточној Србији, на граници са Бугарском,у некадашњем Власотиначком срезу, српске трупе (трећи пешадијски пук III позива,ојачан снагама последње одбране састављеним од становника Калне и околних села) успешно су зауставиле напад бугарске Треће и делове Прве армије према Пироту и Нишу и тиме створиле време и простор главним српским снагама у Македонији да потуку бугарску Четврту армију и реше одлучујућу (Брегалничку битку) Другог балканског рата.

Замисао да се обележи стогодишњица битке на Тумби родила се на Зебрњаку прошле године, за време обележавања 100 година Кумановске битке. Надахнут патриотским осећањима и величанственошћу прославе помислио сам да би можда наредне године главна прослава годишњице Другог балканског рата,наравно уз подршку

Власти могла да се одржи управо код нас на Тумби.У прилогу овоме је ишла и процена да ће власт у БЈР Македонији тешко одобрити неку манифестацију поводом 100 година Брегалничке битке, истог или макар приближно истог облика као ову на Зебрњаку.С обзиром да се мој предлог допао како људима из нашег Удружења у Власотицу тако органима Окружног обора Савеза потомака ратника 1912-1920. у Лесковцу, прослеђен је Главном одбору у Београду. Међутим Главни одбор је ипак донео одлуку да централна манифестација ипак буде у Македонији,али је подржао предлог да се и на Тумби обележи стогодишњица истоимене значајне битке,а председник пуковник Љубомир Марковић је најавио и свој долазак .Највећи терет организације на себе је преузео Савез потомака ратника 1912-1920 - Удружење Власотинце и Општина Црна Трава.

Двадесет првог јула у јутарњим сатима делегације Општине Власотинце,

Савеза потомака ратника 1912-1920 СУБНОРА, Удружења бораца ратова 1990-1999. минибусом крећу из Власотинца пут Тумбе. Заједно са њима крећемо и ми, али аутомобилом пратећи их. Док ја возим моји сапутници директор библиотеке Срба Такић и дугогодишњи новинар Вечерњих новости из Лесковца Стојан Стефановић, коментаришу стравично пропадање наших пограничних села и равнодушност, непостојање готово никакве стратегије за очување бар нечега што се некада крваво бранило и зашта су жртвовани животи.

После нешто мање од сат времена стижемо и до Калне.На кратко застајемо код цркве Силаска Св.Духа .Излази чика Бранко Димић, са намером да још коју белешку о Кални запише и сачува од заборавља. Настављамо даље. после изузетно доброг и новог асфалтираног пута, од задружног дома креће макадам. Минибус испед нас на неким деоницама диже такву прашину равну пешчаној олуји.

Пошто ми то представља све већи проблем да безбедно возим, решавам да га претекнем. А онда кроз шумски пут,покривен крошњама столетних букви.У једном тренутку нам се чини да смо погребали пут. И онда још мало и ево, после једног превоја пространа ливада, многобројни шатори,аутомобили, народ, музика. Просто невероватно, у оваквој забити... Платоом доминира бео споменик сличан нашем у центру Власотинца. Простор око њега оивичен заштитним тракама. Говорница... Државна застава и застава општине Црне Траве са "мистријом"

Изразимо полако из војила. Дајем нашим гимназијалкама Анђели и Јустини српску заставу и постављам их на чело колоне.За њима крећемо и ми са венцима.Почиње комешање и радозналих погледа је све више.Дочекује нас председник општине Црна Трава Славољуб Благојевић видно узбуђен и радостан због свега. С обзиром да има још времена до почетка

програма решавамо да прошетам мало. Поред многобројних људи на ливади, мноштво њих "бивакује" испод огромних букви. Чујемо,да је некад свако село имало своје место, своју букву где би боравили за време Сабора.

Враћамо се код споменика. Убрзо стижу и Верољуб Трајковић и Жика Тасић са Лесковчанима. А ето и делегације Главног одбора Савеза потомака ратника Србије 1912-1920. на челу са пуковником Љубомиром Марковићем.

Програм почиње... државна химна. Полажемо венце, делегација по делегација. Пригодни програм... фолклор. Надахнути беседама домаћина председника општине Славољуба Благојевића и пуковника Марковића.

А онда нешто што ова брда, шуме и душе погинулих ратника нису одавно чуле.Пошто је обукао црквене одежде које сам му спремио отац Зоран Стојановић, протојереј-ставрофор, архијерејски намесник власотиначки почиње помен пострадалим ратници

зетове. Данас се Борица хвали да њена Виолета и Горан имају две ћерке, Биљана и Срђан две ћерке и сина, а Борис и Лидија два сина. Три унуке су се већ удале тако да је она сада прабаба.

- Зоран ми је умро 2007. године и жао ми што није дочекао да види како нам унуци расту, осамостаљују се, постају своји људи. Не могу а да не будем срећна својим животом, и поред свих мука које сам пропатила, јер шта је човеку више потребно него да види како му се породица шири, како су сви здрави, сложни и задовољни.

Вративши се у Мелбурн Борица и Зоран, ојачани знањем језика и познавањем људи и прилика, лако су нашли нове послове. Она се запослила у кетеринг служби, где још увек ради. Живот је текао како се само пожелети може, породица се проширивала, деца су завршавала школе, запошљавала се, постајали су своји људи, подизали су већ своју децу.

- Наш се живот одвијао на релацији посао - црква. У Сент Албансу имамо своју цркву Света Петка, а у Елеину имамо свој манастир Свети Сава. Тамо је и наше, српско гробље, тамо је мој Зоран сахрањен, а и ја ћу, кад за то дође време. У оквиру цркве имамо своју школу Вук Караџић, хор и фолклорна друштва. Неколико сати суботом тамо одлазе наша деца, уче језик, нашу историју, културу, трудимо се да не забораве ко су, шта су и одакле су. Често нас посећују наши глумци, певачи, не дамо да се покидају везе са нашом матицом Србијом - објашњава нам Борица своју наклоност према домовини.

Она је била нарочито активна у Колу српских сестара, где је крајем деведесетих била и председница:

- Имамо своја јака удружења, и то не само у Мелбурну већ и у Аделаиди, Сиднеју и Канбери. Стално сакупљамо помоћ и шаљемо у Србију, а посебно смо били активни током НАТО бомбар-

довања.

После 22 године Борица је ових дана поново у Србији. Брод, њено село је опустело, зарасло у коров и трње, људи скоро да и нема. Све јој некако делује суморно, жалосно:

- Готово да ми је све исто као кад сам би-ла последњи пут - посла нема, омладина се досађује и лута, људи као да стално нешто ишчекују, нема предузимљивости, нема воље за рад. Недавно су се брале вишње, мени је дошло да идем да радим, не могу да седим кући беспослена. А видим, и не разумем, неке људе који једва састављају крај с крајем а и даље би да бирају посао, чекају да им падне са неба. А не каже се цаба 'нигде нема месен па обесен'. Као да нам је неопходно да дођемо до дна па да се онда опаметимо и окренемо се раду - не крије Борица своје незадовољство.

Када се крајем септембра врати у Аустралију питање је да ли ће се икад више вратити у завичај. Ово је путовање било мелем за њену носталгију, обишла је нека драга места, видела се са људима који су јој блиски, упознала је своју вољену Србију непосредно. Мада, тамо у туђини, прати преко 60 српски тв канала преко сателита, све је другачије кад се дође и лично доживи.

Рад, одговорност и поштење су лекови које нам једино препоручује на нашу молбу да нам да савет како да се отргнемо из друштвене летаргије која нас предуго прати. „Како то наши људи буду добри и успешни када оду на рад у иностранство, а овде то не функционише“, поставља нам Борица питање које би требало да буде њен закључак. А одговор не знамо, можда само благи Бог зна зашто је то тако. Ипак, животна прича Борице Момчиловић нас опомиње да свако може себи да створи бољи живот, ако верује у своје снове, и ако поради на томе да се они остваре.

Срба Такић

- Међутим, признаје Борица, колико сам желела да се вратим у своју земљу толико нисам могла да се прилагодим средини из које сам израсла. У Аустралији смо се научили раду и дисциплини, схватили смо да ако желиш да имаш онда мораш да радиш. Овде нас је тада, почетком деведесетих, а није се по том питању ништа променило ни сада, дочекала другачија логика - нико не може да ме плати толико мало колико ја могу мало да радим. Као да су сви веровали да је неко дужан да им даје а они су ту само да уживају. И стално им је неко други крив, и стално су једино они били у праву.

Нисам могла то да прихватим ни да издржим такав живот, рекла сам Зорану, који се опирао: 'Ја се враћам у Аустралију и водим децу, са тобом или без тебе!' - говори нам Борица још препуна сећања на те дане.

И вратили су се, али су са собом повели и

ХОДОПИС

ма, помен први пут након Другог светског рата. Својим карактеристичним и умилним појањем га прати отац протонамесник Хаџи-Милорад Максимовић. "Со духи праведни..." одјекује околним пропланцима и шумама.

јући патриотске песме...

Пре поласка се фотографисем са пукovníком Марковићем за успомену и полазимо. Успут опет застајемо код каланске цркве и посматрајући на звоннику црквено звоно присећајући се интересантне приче из

почетак рата у Кални је два дана борадио краљ Милан Обреновић. Мештани су краљу приредили достојну добродошлицу, а он их је док је борадио у селу примао на разговор. Као успомену краљ ће касније даривати овдашњој цркви звоно

После помена одлазимо до оближњег војног шатора где су домаћини пропремили послужење. Отац Хаџи-Милорад још једном показује свој певачки дар, пева-

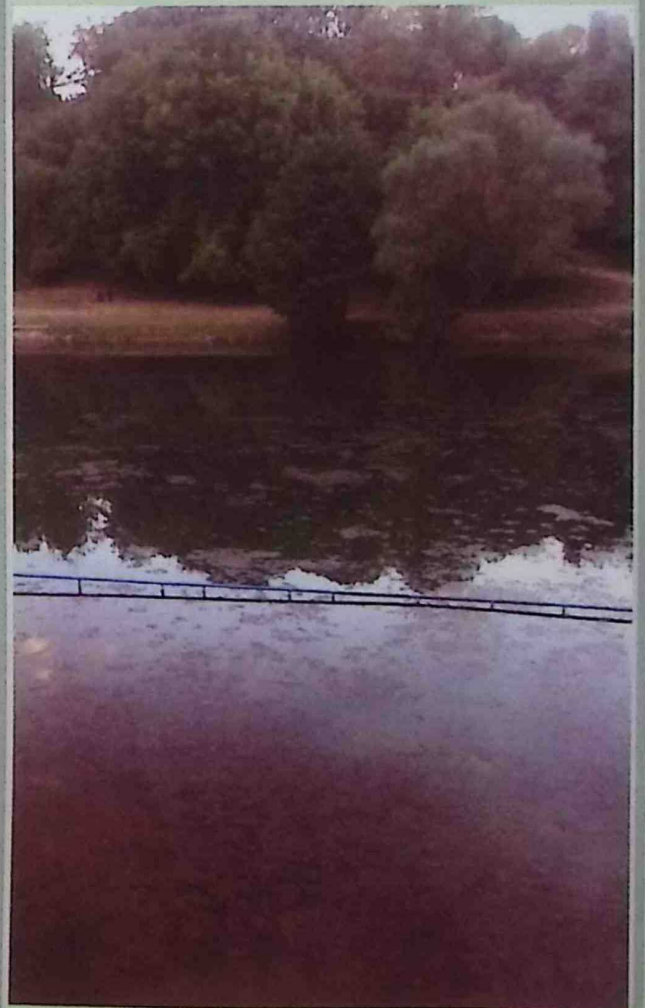
Српско-бугарског рата 1885. У време овог рата, у јесен 1885. године у Кални је био стациониран штаб Моравске дивизије. Обилазећи положаје непосредно пред

које се и сада чује.

На крају враћамо се пуни утисака, преко Градске, Састав река, Свођа назад у Власотинце.

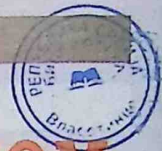
Драган Д. Видосављевић

ФОТОГРАФИЈА ГОВОРИ

Тече мутна Власина

Двојица наших суграђана на челу реномираних суперлигашких клубова

РОСУЉЦИ ДРМАЈУ ФУДБАЛСКОМ СРБИЈОМ

Љубиша Стаменковић, познатији под надимком „Пискавац“ одомаћио се у Ужицу, док је Славиша Стојановић, после успешне тренерске каријере у Словенији преузео од летос кормило шампионске Црвене Звезде. За оба стручњака фудбалска јавност има похвалне речи, јер су врло прагматични и веома радни у свом послу.

Фудбал већ годинама слви за најважнију споредну ствар на свету. Фудбалска лопта је забава за милионе поклоника фудбалске игре, а фудбалски спорт је један део великог светског бизниса, где су окрећу огромна новчана средства. Главни глумци су фудблери на терену, а тренери су, по правилу, режисери и креатори свих дешавања на зеленом правоугаонику. На том и таквом послу, данас, у фудбалској Србији, на највећој суперлигашкој сцени фудбалске Србије са пуно успеха раде двојица наших Власотинчана, који су рођени у граду на реци Власини, и данас долазе, кад им време дозволи у своје породичне домове у Власотинцу. Јунаци ове приче су Љубиша Стаменковић тренер ужичке Слободе Поинт и Славиша Стојановић, први стратег београдске Црвене Звезде. Што би рекли стари „Росуљци“ да „фудбалском Србијом дрмају двојица Власотинчана“.

Наш сарадник у разговору са Љубишом Стаменковићем и Славишом Стојановићем

Ужице заслужује прволигашки клуб

Љубиша Стаменковић познат у фудбалском свету под надимком „Пискавац“ рођен је у Власотинцу, 24. јула 1964. године. Са непуних десет година са својом породицом преселио се у Смедерево. И данас тамо живи његова супруга са две ћерке, од којих је старија кренула у Београд на студије. Без обзира што има превише обавеза са пуно радости долази у родни дом где му живи мајка, док највећи део године проводи у Ужицу где се професионално бави тренерским послом у суперлигашу Слободе Поинт.

Један о другоме

СТРУЧЊАЦИ ЗА ВЕЛИКА ДЕЛА

- Сама чињеница да је Славиша на челу Црвене Звезде довољно вам говори о каквом се стручњаку ради. Знам да је имао одличне резултате у свом досадашњем раду, и због тога верујем да ће имати успеха и на београдској Маракани, што му најискреније желим - вели Пискавац.

- Љубиша Стаменковић већ годинама са пуно успеха предводи ужичког суперлигаша, негујући при том веома квалитетну и модерну игру. То су основни показатељи да се ради о стручњаку са високим рејтингом, што он у ствари и јесте - каже Славиша о свом колеги.

- Нисам био у прилици да будем члан Власине, јер сам врло рано отишао у Смедерево. Ишао сам са оцем на легендарној „Росуљи“ где и сада одлазим када игра Власина кући а ја сам у Власотинцу. Знам много тога о Власини и она је спортски синоним града. Искрено се наддам да ће Власотинчани имати прилике да гледају српсколигашки фудбал у наредној сезони, јер Власотинце то и заслужује - каже нам на почетку разговора Љубиша Стаменковић.

Како се кретала ваша фудбалска каријера,

где сте је започели?

- Играо сам у Железничару из Смедерева, затим на београдској Карабурми у дресу ОФК Београда, потом у Смедереву, Младом раднику из Пожаревца, Балкану из Миријева и Вранову.

Познато нам је да сте тренерски занат пекали поред легендарног Циге Ђорђевића и да сте на свом конту уписали повећи број клубова које сте тренирали. Где сте ви то све то до сада радили?

- Код Циге Ђорђевића пекао сам и учио овај веома тежак тренерски занат. Радио сам потом у Младом раднику из Пожаревца, Напретку из Кушиљева, зајечарском Тимоку, Младеновцу, Бежанији из Београда. Најдуже сам се задржао у Златиборском округу као тренер Севојна од 2003 до 2006. године, да бих се тамо опет вратио 2008. године у Севојно, односно у Слободи Поинт из Ужице, где сам, ето, и данас.

Слобода Поинт је једно од најпријатнијих изненађења у српском фудбалу. Где видите ваш клуб у наредним годинама?

- Ужице као град и Златиборски округ заслужују да имају клуб на највећој српској фудбалској позорници. Људи из клуба, као и сами навијачи изнад свега воле свој фудбалски клуб и све чине да Слобода Поинт игра значајну улогу у нашој земљи. Искрено верујем да клуб може напредовати још коју степену више у свим сегментима. Корак по корак стремимо као највишим циљевима радећи при том плански и веома одговорно. Зато сам убеђен да можемо још и више и још боље - уверен је Пискавац.

Црвена звезда се не одбија

До недавно ни многи Власотинчани и познаваоци фудбалских прилика нису знали да је, садашњи тренер Црвене Звезде, Славиша Стојановић, рођен на овим просторима, тачније у махали Прданча, или како већ пише на страницама у многих новинских листова у Гоњем Дејану, децембра 1969. године. Крајем јуна стигао је у редове Црвене Звезде, директно одлазећи на припреме у Словенији у месту Чатеж где су га чекали већ пристигли фудбалери са београдске Маракане.

- Покојни отац Мирко, који је умро 8. марта

2006. године у нашој породичној кући у Власотинцу, и сахрањен на власотиначком гробљу, службовао је у војсци у главном граду Словеније. Моја мајка Зорица дошла је из Љубљане, ради порођаја у очеву родну кућу, и ту сам у махали Прданча угледао свет. Првих шест месеци провео сам у родном дому мог оца у махали Прданча, као малу бебу, мајка ме је потом одвела у Љубљану. Редовно, сваке године, са родитељима и са сестром Весном долазио сам у родни крај и посету баба Ради. И сада долазим у Власотинце, у нашу кућу и наш стан чим сам слободан. Мајка Зорица и ја смо веома носталгични и срећни кад стигнемо у Власотинце, мада за то због мојих обавеза немамо баш пуно времена. Тада уживам у лепоти власотиначког краја, прелепој реци Власини, а врло често бацајем и удицу у Бистричку реку. Морам признати да ми веома прија домаћи роштиљ, на који ме својевремено као дете водио покојни отац.

Три кола пре краја јесење сезоне

УПОЗНАЈТЕ СЕ НА МАРАКАНИ

Славе и Пискавац још се нису лично видели и упознали. Чули су се телефоном, пре извесног времена, али, ако се не виде пре, среће се онда 23. новембра у Београду, када Црвена Звезда три кола пре краја јесење сезоне на Маракани дочекује Слободу Поинт. Биће то занимљиво и за представнике медија да фоторепортери овековече сусрет двојице Власотинчана као предводнике два клуба са супрлигашке сцене фудбалске Србије.

Како је текла ваша фудбалска каријера?

- Почео сам као дечак у најмлађим селекцијама љубљанског Слована, где сам догурао до стандардног првотимца играјући у Првој лиги Словеније. Моје добре игре запазио је Зденко Вереденик тренер репрезентације Словеније који ме је позвао да дебитујем у државни тим. Међутим, имао сам неугодну повреду рамена, тако да нисам дебитовао у репрезентацију и она је основни разлог што сам морао у 28. години да прекинем своју играчку каријеру.

Ако већ није било среће у играчкој каријери Славише Стојановића зато много више успеха овај надарени стручњак имао је као фудбалски тренер. Чак у три наврата проглашаван је најбољим тренером у Словенији, а његов клуб Домжале, кога је из Друге лиге увео у најelitнију лигу, у два наврата освојио је шампионску титулу у „дежели“. Пре неколико година био је први асистент Срећку Катанецу у Уједињеним Арапским Емиратима, да би потом, пре две године, био и селектор Словеније. Летос, када је устоличен за шефа стручног штаба шампионске Црвене Звезде, за многе је било изненађење, али не и за добро обавештене познаваоце фудбалских прилика.

- Црвена Звезда се не одбија, јер се ради о великом клубу. Не плашим се рада, верујем у себе и наддам се да ћу у пуној мери оправдати поверење људи који су ми пружили прилику да радим на Маракани - каже наш Славе.

Нешто је сигурно када су у питању јунаци ове приче. Јединствени именитељ им је, да су веома стручни, изнад свега радни и прагматични, жељни доказивања и спремни да знањем и радом досегну до самог Олимпа.

Властимир Стаменковић.